

Uchwały.....	2
Zagadnienia prawne przedstawione do rozstrzygnięcia.....	6
Glosy	20
Rozbieżności w orzecznictwie.....	38
Orzeczenia nie publikowane.....	40
OSNC 2003, nr 4.....	52
Wspomnienia i refleksje.....	57
Informacje	63
Statystyka.	65

UCHWAŁY

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Lublinie postanowieniem z dnia 3 lipca 2002 r., II Ca 35/02, zagadnienia prawnego:

„Czy do oddania nieodpłatnie w użytkowanie wieczyste organizacjom zrzeszającym działkowców gruntu, stanowiącego własność gminy, przeznaczonego w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego pod pracownicze ogrody działkowe, na podstawie przepisu art. 4 ust. 6 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości (Dz.U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127 ze zm.) – w brzmieniu ustalonym przez art. 3 ustawy z dnia 23 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o pracowniczych ogrodach działkowych (Dz.U. z 1995 r. Nr 99, poz. 486 ze zm.) – wymagane było – po wejściu w życie art. 3 ustawy z dnia 23 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o pracowniczych ogrodach działkowych (Dz.U. 1995 r. Nr 99, poz. 486 ze zm.) – podjęcie przez radę gminy uchwały określającej zasady nabycia, zbycia i obciążenia nieruchomości gruntowych, przewidzianej w przepisie art. 18 ust. 2 pkt 9 a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz.U. z 1996 r. Nr 13, poz. 74 ze zm.)?

podjął uchwałę:

Przepis art. 18 ust. 2 pkt 9 lit. a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym (Dz.U. 1996 r., nr 13, poz. 74 ze zm.) miał zastosowanie w razie nieodpłatnego oddania gruntu stanowiącego własność gminy w użytkowanie wieczyste, organizacjom zrzeszającym działkowców, na podstawie przepisu art. 4 ust. 6 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości – w brzmieniu ustalonym przez art. 3 ustawy z dnia 23 czerwca 1995 r. o zmianie ustawy o pracowniczych ogrodach działkowych (Dz.U. Nr 99, poz. 486).

(uchwała z dnia 13 lutego 2003 r., III CZP 93/02, Z. Strus, J. Frąckowiak, Z. Kwaśniewski)

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie postanowieniem z dnia 28 listopada 2002 r., I ACa 381/02, zagadnienia prawnego:

„Czy w sytuacji unieważnienia przez wojewodę przetargu przeprowadzonego stosownie do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1998 r. w sprawie określenia szczegółowych zasad i trybu przeprowadzania przetargu na zbycie nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub własności gminy (Dz.U. Nr 9/1998 poz. 30) Sąd jest uprawniony do badania podstaw stanowiących o zasadności jego unieważnienia przez wojewodę ?”
podjął uchwałę:

W razie unieważnienia przetargu przez wojewodę sąd jest uprawniony do badania, w procesie o zobowiązanie do zawarcia umowy, zgodności z prawem ogłoszenia, organizacji i przeprowadzenia przetargu na zbycie nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub własność gminy.

(uchwała z dnia 13 lutego 2003 r., III CZP 95/02, Z. Strus, J. Frąckowiak, Z. Kwaśniewski)

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Warszawie postanowieniem z dnia 6 września 2002 r., Cz 1473/02, zagadnienia prawnego:

„Czy w przypadku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej do tej samej rzeczy lub prawa majątkowego, sądem rejonowym, w którego okręgu wszczęto egzekucję, właściwym do rozstrzygnięcia, który organ egzekucyjny- sądowy czy administracyjny - ma dalej prowadzić łącznie egzekucje w trybie właściwym dla danego organu, w rozumieniu art. 773 k.p.c., jest sąd rejonowy, w którego okręgu działa komornik, który pierwszy wszczął egzekucję przeciwko dłużnikowi ?”
podjął uchwałę:

W przypadku zbiegu egzekucji administracyjnej i egzekucji sądowej do tej samej rzeczy lub prawa majątkowego, o wyznaczeniu organu egzekucyjnego do łącznego dalszego prowadzenia egzekucji, rozstrzyga sąd rejonowy w którego okręgu znajduje się siedziba komornika lub administracyjnego organu egzekucyjnego, który pierwszy wszczął egzekucję (art. 773 § 1 zdanie pierwsze k.p.c.).

(uchwała z dnia 21 lutego 2003 r., III CZP 89/02, S. Dąbrowski, T. Bielska-Sobkowicz, B. Czech)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2002 r., Kw. Pr. 4121/3/02/C, zagadnienia prawnego:

„Czy odstąpienie na podstawie art. 491 § 1 k.c. lub art. 560 § 2 k.c. od umowy sprzedaży rzeczy ruchomej powoduje przejście jej własności z powrotem na zbywcę ?”

podjął uchwałę:

Odstąpienie od umowy sprzedaży rzeczy ruchomej na podstawie art. 491 § 1 oraz art. 560 § 2 k.c. powoduje przejście własności tej rzeczy z powrotem na zbywcę.

(uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 27 lutego 2003 r., III CZP 80/02, J. Gudowski, S. Dąbrowski, J. Frąckowiak, J. Górski, I. Gromska-Szuster, E. Skowrońska-Bocian, M. Wysocka)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu postanowieniem z dnia 20 listopada 2002 r., I ACz 1556/02, zagadnienia prawnego:

„Czy przedłożenie przez pełnomocnika procesowego strony w trybie przepisu art. 130 § 1 k.p.c. pełnomocnictwa procesowego, z którego wynika, że w terminie

uprawnającym do złożenia środka odwoławczego pełnomocnik ten nie był uprawniony do reprezentowania strony, uzasadnia odrzucenie środka odwoławczego jako złożonego przez osobę nieuprawnioną, czy też zgodnie z art. 130 § 3 k.p.c. pełnomocnictwo to odnosi skutek od dnia złożenia środka odwoławczego ?” postanowił:

odmówić podjęcia uchwały.

(postanowienie z dnia 7 lutego 2003 r., III CZP 94/02, S. Dąbrowski, T. Bielska-Sobkowicz, B. Czech)

*

Sąd Najwyższy po rozstrzygnięciu przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Suwałkach postanowieniem z dnia 15 października 2002 r., I Ca 158/02, zagadnienia prawnego:

„Czy oznaczenie w umowie najmu czasu jej trwania przy jednoczesnym zawarciu klauzuli o możliwości wcześniejszego rozwiązania, jednak bez wskazania w umowie „określonych wypadków” w rozumieniu art. 673 § 3 k.c., czyni ją umową najmu ważną w części postanowień określających czas jej trwania (umowa na czas oznaczony), czy też w części określających możliwość jej rozwiązania (umowa na czas nieoznaczony).?”

postanowił:

odmówić podjęcia uchwały.

(uchwała z dnia 13 lutego 2003 r., III CZP 91/02, Z. Strus, J. Frąckowiak, Z. Kwaśniewski)

ZAGADNIENIA PRAWNE PRZEDSTAWIONE DO ROZSTRZYGNIĘCIA

III CZP 11/03

Czy dopuszczalna jest droga sądowa do dochodzenia przez spółkę wodną należności za wprowadzanie ścieków do urządzeń kanalizacyjnych objętych działalnością spółki wodnej od osób, które nie są członkami spółki wodnej ?

(postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 23 grudnia 2002 r., IX Ga 144/02, J. Górski, M. Miastkowski, J. Kiełkowska)

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy wskazał, że w rozpoznawanej sprawie mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 24 października 1974 r. – Prawo wodne, zgodnie z którą spółka wodna mogła być utworzona m.in. dla wykonania, utrzymania i eksploatacji urządzeń służących do odprowadzania ścieków. Z treści art. 115 ust. 2 tej ustawy wynika, że właściciele nieruchomości, którzy nie należą do spółki wodnej, obowiązani są do uiszczania w odpowiednim stosunku składek i ponoszenia innych świadczeń, jeżeli uzyskują korzyści z urządzeń wodnych objętych działalnością spółki lub przyczyniają się do zanieczyszczenia wody, dla której ochrony spółka została utworzona. Ustęp 3 tego artykułu stanowi, że stwierdzenie korzyści lub zanieczyszczenia wody oraz ustalenie wysokości składek i innych świadczeń należy do starosty. Z kolei art. 137 określa, że należności spółek wodnych z tytułu składek i innych świadczeń na rzecz spółki mają charakter danin publicznych.

Sąd Okręgowy powołał orzeczenie Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 grudnia 1998 r., IV SA 1864/96, w którym Sąd ten stwierdził, że układ stosunków administracyjnoprawnych między spółką a jej członkami został odmiennie ukształtowany niż układ stosunków między spółką a podmiotami nie będącymi jej członkami. Kompetencje w zakresie ustalania wysokości składek i innych świadczeń ponoszonych przez członków spółki na jej rzecz należą do organów wewnętrznych spółki. Ustalenie zaś wysokości składek i innych świadczeń ponoszonych przez

podmioty nie będących członkami spółki wodnej na jej rzecz należy do kierownika urzędu rejonowego. Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 grudnia 1990 r., II CR 343/90 (OSP 1990, nr 10, poz. 215), orzekając, że art. 137 Prawa wodnego dotyczy składek i innych świadczeń należnych spółce wodnej od podmiotów nie będących jej członkami. Zauważył, że słuszne jest potraktowanie tych świadczeń jako daniny publiczne ze względu na okoliczności odnoszące się do przesłanek powstania obowiązku materialnego uczestniczenia w ochronie urządzeń wodnych. Uznanie za daniny publiczne stawia te świadczenia na równi z podatkami, co powodowałoby konieczność rozpatrywania zagadnienia w płaszczyźnie prawa administracyjnego.

Odmienny pogląd wyraził Naczelny Sąd Administracyjny – Ośrodek Zamiejscowy w Gdańsku w wyroku z dnia 10 lutego 2000 r., I SA/Gd 444/98 (ONSA 2001, nr 2, poz. 76). Zauważył, że z określenia „daniny publiczne”, użytego w odniesieniu do należności z tytułu wykonania zbiorczych urządzeń kanalizacyjnych wsi, nie można wyprowadzić wniosku, że podlegają one przymusowemu ściągnięciu w drodze ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji lub przepisu szczególnego.

W ocenie Sądu Okręgowego, zakwalifikowanie należności spółki wodnej za odprowadzanie ścieków od właścicieli nieruchomości, którzy to nie są członkami spółki wodnej, jako korzyści uzyskiwanych z urządzeń wodnych objętych działalnością spółki powodowałoby niedopuszczalność drogi sądowej, z uwagi na przekazanie ustalania takiej korzyści oraz odpowiadającej jej wysokości składki do kompetencji starosty. Obowiązki powstałe w rezultacie takiej decyzji podlegałyby egzekucji administracyjnej. Z drugiej strony, stosownie do treści art. 102 ust. 1 Prawa wodnego, wprowadzanie ścieków do urządzeń kanalizacyjnych wymaga zawarcia umowy z właścicielem lub wskazanym, przez niego użytkownikiem tych urządzeń. W wypadku gdy odprowadzanie ścieków przez spółkę wodną odbywałoby się w ramach prowadzonej przez nią działalności gospodarczej droga sądowa byłaby dopuszczalna, jednak, jak zaznaczył Sąd Okręgowy, w wymienionym wyżej wyroku z dnia 20 grudnia 1990 r. Sąd Najwyższy uznał, że spółka wodna nie jest spółką, do której odnosi się art. 2 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych oraz art. 479¹ pkt 1 k.p.c.

M.D.

III CZP 12/03

Czy należności Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji z nieruchomości ulegają zaspokojeniu w kolejności takiej jak należności za pracę, tj. w części na podstawie art. 1025 § 1 pkt 3 k.p.c., a w pozostałej części na podstawie art. 1025 § 1 pkt 6 k.p.c., czy też w całości w kolejności przewidzianej w art. 1025 § 1 pkt 6 k.p.c. ?

(postanowienie Sądu Okręgowego w Białymstoku z dnia 8 stycznia 2003 r., II Cz 836/02, J. Fedorowicz, H. Rosiak-Dąbrowska, E. Borowska)

Jak zauważył Sąd Okręgowy, zgodnie z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy, wypłata świadczeń pracowniczych ze środków Funduszu powoduje z mocy prawa przejście na Fundusz roszczenia wobec pracodawcy lub masy upadłości o zwrot wypłaconych świadczeń. Według ustępu 2 tego artykułu, przy dochodzeniu zwrotu wypłaconych świadczeń roszczenia Funduszu korzystają z takiej samej ochrony prawnej jaką odrębnie przewidują dla należności za pracę. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że w postanowieniu z dnia 20 kwietnia 1999 r., III Ca 3/99 (BSN 1999, nr 7, s. 10) Sąd Najwyższy stwierdził, iż szczególna pozycja Funduszu wyraża się na przykład w tym, że jego roszczeniom przysługują uprzywilejowania procesowe przewidziane w art. 463 k.p.c. w zakresie zwolnienia od opłat i wydatków, także w postępowaniu egzekucyjnym.

Sąd Okręgowy podkreślił, że art. 1025 k.p.c. został zmieniony ustawą z dnia 6 września 2001 r. o zmianie ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 125, poz. 1366) i według brzmienia obowiązującego od dnia 30 listopada 2001 r. należności pracownicze, które dotychczas były w całości zaspokajane w trzeciej kolejności po kosztach egzekucyjnych i należnościach alimentacyjnych, zostały podzielone na dwie części. Pierwsza obejmująca należności za pracę za okres 3 miesięcy do wysokości najniższego wynagrodzenia za pracę określonego w odrębnych przepisach jest

zaspokajana w trzeciej kolejności po kosztach egzekucyjnych i należnościach alimentacyjnych, druga zaś obejmująca pozostałe należności za pracę ulega zaspokojeniu dopiero w kolejności szóstej.

W ocenie Sądu Okręgowego, uprzywilejowanie roszczeń Funduszu Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych przewidzianych w art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 29 grudnia 1999 r. oznacza, że powinny być one uwzględnione w planie podziału dokładnie w takiej kolejności jaka przewidziana jest dla należności za pracę. Z chwilą dokonania wypłaty świadczeń pracowniczych ze środków Funduszu z mocy prawa przejmuje on roszczenia pracowników wobec pracodawcy lub masy upadłości o zwrot wypłaconych świadczeń. Jednak prawidłowy może być, zdaniem Sądu Okręgowego, także pogląd odmienny, że przepis art. 1025 § 1 pkt 3 k.p.c. ma charakter szczególny i dotyczy tylko pracowników. Niewątpliwie bowiem należności Funduszu, włączone do tej kategorii, będą konkurować z należnościami pracowników, zwłaszcza gdy środki uzyskane z egzekucji nie wystarczą na pełne zaspokojenie wszystkich wierzytelności tej kategorii. Z drugiej strony oznaczałoby to, że wierzytelności Funduszu wyprzedzałyby należności zabezpieczone hipoteką, co podważałoby jego pozycję określoną w art. 10 ust. 2 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych. Przemawia to, jak zaznaczył Sąd Okręgowy, za pierwszym z prezentowanych poglądów.

M.D.

*

III CZP 14/03

Czy notariusz w wykonaniu zobowiązania nałożonego na niego przez sąd rozpoznający sprawę o stwierdzenie nabycia spadku ma obowiązek złożyć testament, który został odwołany?

(postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 19 grudnia 2002 r., V Cz 2386/02, M. Manowska, K. Polańska-Farion, B. Waś)

Wątpliwość Sądu Okręgowego powstała w związku z zakresem zastosowania przepisów art. 646 k.p.c. i art. 110 § 1 i 2 oraz 112 Prawa o notariacie, a mianowicie, czy art. 110 § 1 i 2 oraz art. 112 Prawa o notariacie stanowią *lex specialis* w stosunku do art. 646 k.p.c., wyłączając jego stosowanie, oraz czy ocenie notariusza podlega

przydatność testamentu sporządzonego w jego kancelarii dla rozstrzygnięcia sprawy o stwierdzenie nabycia spadku, jak również okoliczność, czy sporządzony dokument zawiera w istocie testament. Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 110 § 1 i 2 Prawa o notariacie wypisy aktu notarialnego wydaje się określone kręgowi podmiotów, do którego nie zalicza się sąd rejonowy. Gdyby więc uznać, że powołane wyżej przepisy Prawa o notariacie wyłączają stosowanie art. 646 k.p.c., to sąd rejonowy powinien zobowiązywać do złożenia wypisów aktów notarialnych osoby uprawnione na podstawie tych przepisów albo zwrócić się do sądu okręgowego o upoważnienie do otrzymania wypisu aktu notarialnego. Wskazany tryb utrudniałby jednak postępowanie w sprawie.

Ponadto, w ocenie Sądu Okręgowego, art. 646 k.p.c. jest przepisem regulującym postępowanie cywilne, wyłączającym stosowanie art. 110 § 1 i 2 oraz 112 § 2 Prawa o notariacie w zakresie postępowania cywilnego. Przepisy te określają tryb uzyskania wypisów, odpisów i wyciągów przez inne niż sąd rozpoznający daną sprawę podmioty. Interes prawny i uprawnienie sądu rozpoznającego sprawę do uzyskania dokumentu niezbędnego do rozstrzygnięcia sprawy wynika z upoważnienia zawartego w art. 175 § 1 Konstytucji, która w art. 176 § 1 odsyła do właściwych ustaw regulujących postępowanie przed sądami. Taką ustawą jest kodeks postępowania cywilnego, a w jego ramach art. 646 k.p.c., uprawniający sąd spadku do nakazania każdej osobie, w której posiadaniu znajduje się testament do złożenia go w sądzie spadku, oraz art. 248 k.p.c., regulujący ogólnie dostęp sądu do dokumentów.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że kwestia, czy testament skutecznie odwołany jest w dalszym ciągu dokumentem wymienionym w art. 646 § 1 k.p.c., czy też innym dokumentem notarialnym, którego sąd spadku mógłby zażądać na podstawie art. 248 § 1 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., nie ma znaczenia, ponieważ także na podstawie art. 248 § 1 sąd mógł zarządzić przedstawienie dokumentu stanowiącego dowód faktu istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy. Pozostawienie oceny istotności i przydatności określonego dokumentu w gestii podmiotu, w którego posiadaniu on się znajduje, ograniczałoby uprawnienia procesowe sądu.

M.D.

III CZP 15/03

Czy dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie z opartego na art. 527 § 1 k.c. powództwa wierzyciela należności celnych przeciwko osobie, która nabyła nieruchomości od dłużnika w rozumieniu art. 3 § 1 pkt 3 Kodeksu celnego (Dz.U. z 2001 r. Nr 75, poz. 802 z późn. zm.) ?

(postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 19 listopada 2002 r., II Ca 1046/02, B. Baran, S. Jamróg, A. Gasecka-Duda)

W motywach Sąd Okręgowy podniósł, że problem zbliżony do przedstawionego w pytaniu prawnym był przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego w postanowieniu z dnia 24 czerwca 1999 r., II CKN 298/99 (OSNC 2000, nr 1, poz. 15), w którym wyrażony został pogląd o niedopuszczalności przewidzianej w art. 527 i następnym k.c. ochrony wierzyciela w razie niewypłacalności dłużnika, jeżeli wierzytelność Skarbu Państwa wynika z decyzji organu podatkowego ustalającej zobowiązanie podatkowe dłużnika. Zdaniem Sądu Okręgowego, przeniesienie poglądów prawnych Sądu Najwyższego na grunt rozważanego zagadnienia, biorąc pod uwagę, że nie jest w nim eksponowany fakt istnienia administracyjnoprawnej ochrony wierzyciela przed niewypłacalnością, lecz charakter wierzytelności, powinno prowadzić do wniosku, że nie jest dopuszczalna również w tym wypadku ochrona przewidziana w art. 527 k.c. Wierzytelności Skarbu Państwa wynikają bowiem w tym wypadku z decyzji organu celnego, ustalających zobowiązanie dłużnika z tytułu należności celnych, w postępowaniu, w którym nie występowała charakterystyczna dla stosunków cywilnoprawnych równorzędność podmiotów tych stosunków oraz wzajemność (ekwiwalentność) ich świadczeń.

Sąd Okręgowy wskazał, że stan prawny w niniejszej sprawie różni się od występującego w wymienionym postanowieniu Sądu Najwyższego tym, że poza art. 527 k.c. inne akty prawne nie zapewniają Skarbowi Państwa ochrony przed czynnością prawną dłużnika zdaną z pokrzywdzeniem wierzyciela po wydaniu decyzji administracyjnej, ustalającej należność celną. Taka sytuacja nie była dotychczas przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego.

Kodeks celny nie przewiduje wskazywanej ochrony, a w art. 195 – 207 wprowadzono jedynie instytucję zabezpieczenia długu celnego. Artykuł 2 Ordynacji podatkowej stanowi, że przepisy działu III tej ustawy stosuje się również do opłat oraz

innych niepodatkowych należności budżetu państwa, jeżeli odrębne przepisy nie stanowią inaczej. Kategoria danin publicznych wymieniona w art. 2 Ordynacji podatkowej nie obejmuje jednak ceł, natomiast art. 262 k.cel. stwarza jedynie podstawę do stosowania w postępowaniu w sprawach celnych odpowiednio przepisów działu IV Ordynacji podatkowej.

W ocenie Sądu Okręgowego, możliwe jest również odmienne zapatrywanie mówiące, że w art. 527 k.c. ustawodawca nie wprowadził podmiotowych ograniczeń zawężających zakres stosowanej przez prawo cywilne ochrony wierzyciela przed niewypłacalnością dłużnika, przy czym potrzeba jej zapewnienia wiąże się niezależnie od charakteru wierzytelności ze zdarzeniem cywilnoprawnym, jakim jest dokonanie czynności prawnej. W sytuacji gdy przepisy administracyjnoprawne nie przewidują ochrony wierzytelności ustalonej w drodze decyzji administracyjnej, pomiędzy wierzycielem a kontrahentem dłużnika nie istnieją bezpośrednie relacje o charakterze administracyjnym, a samo roszczenie ma charakter cywilnoprawny.

M.D.

*

III CZP 16/03

Czy w wypadku wniesienia apelacji przez adwokata reprezentującego stronę zwolnioną od kosztów sądowych w ułamkowej części, w sprawie podlegającej wpisowi stałemu określonymu w § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych (Dz.U. 1996, Nr 154, poz. 753 z późn. zm.), ma zastosowanie art. 17 u.k.s.c., w sytuacji gdy apelacja ta nie została opłacona w terminie do jej wniesienia ?

(postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 28 stycznia 2003 r., II Cz 177/03, S. Jamróg, J. Wolak, W. Kołodziej)

Zdaniem Sądu Okręgowego, o charakterze wpisu należnego w sprawie nie decyduje orzeczenie sądu, lecz przepisy prawa, a w tym wypadku rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych (Dz.U. z 1996 r., Nr 154, poz. 753 ze zm.). Zgodnie

z § 7 ust. 1 pkt. 4 tego rozporządzenia, cały wpis pobiera się od apelacji, a to oznacza, że wpis od apelacji w sprawie o opróżnienie lokalu również jest wpisem stałym. Charakteru wpisu nie może zmienić postanowienie o częściowym zwolnieniu od kosztów sądowych, gdyż skutki tego orzeczenia określa art. 100 k.p.c. w związku z § 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie częściowego zwalniania od kosztów sądowych w sprawach cywilnych. Pozwany, któremu udzielono zwolnienia od jednej piątej kosztów sądowych, ma obowiązek uiścić cztery piąte wpisu należnego od apelacji. Dla ustalenia wysokości opłaty w ułamkowej części opłaty stałej wystarczy przeprowadzenie prostej operacji matematycznej, która nie jest trudnym zadaniem dla profesjonalnego pełnomocnika i prowadzi do uzyskania jednego możliwego wyniku.

Jak zauważył Sąd Okręgowy, w uchwale z dnia 13 września 2000 r., III CZP 34/00 (OSNC 2001, nr 1, poz. 4) oraz motywach postanowienia z dnia 18 października 2001 r., IV CZ 133/02, Sąd Najwyższy przyjął, że nieuiszczenie przez adwokata lub radcę prawnego opłaty stanowiącej ułamek wpisu stałego wywołuje sankcję przewidzianą w art. 17 u.k.s.c. Taka linia orzecznictwa jest krytykowana w doktrynie. W dodatku w rozpoznawanej sprawie obowiązek uiszczenia ułamkowej części wpisu stałego wynika z zakresu udzielonego zwolnienia od kosztów sądowych, a nie z przepisu ustawy o kosztach sądowych czy też wymienionego rozporządzenia z dnia 17 grudnia 1996 r. Budzi to wątpliwość, czy częściowe zwolnienie od kosztów sądowych wpływa na ocenę charakteru opłaty.

Sąd Okręgowy stwierdził, że przychyła się raczej do stanowiska, że w takim wypadku chodzi o uiszczenie opłaty w wysokości stałej. Przeciwno temu przemawia okoliczność, że w sprawach o tym samym przedmiocie podlegających opłacie stałej, opłata od wnoszonych środków zaskarżenia będzie inna, uzależniona od wielkości udzielonego zwolnienia.

M.D.

*

III CZP 17/03

Czy § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28.IX.2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa

kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349) może być podstawą określenia opłaty za czynności radcy prawnego w sprawie o nadanie klauzuli wykonalności pozasądowemu tytułowi egzekucyjnemu obok opłaty wynikającej z § 10 ust. 1 pkt 13 tegoż rozporządzenia ?

(postanowienie Sądu Okręgowego we Wrocławiu z dnia 21 stycznia 2003 r., II Cz 1356/02, U. Kubowska-Pieniążek, E. Gorczyca, D. Soroko-Gudz)

Na wstępie Sąd Okręgowy wskazał, że rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych w § 54 przewiduje pobieranie dziesiątej części wpisu stosunkowego od wniosku o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu innemu niż orzeczenie sądu, ugoda sądowa albo nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym lub upominawczym, co oznacza, że ustawodawca odróżnia postępowanie klauzulowe dotyczące tytułów „obcych” od postępowania klauzulowego, dotyczącego tytułów sądowych. Zatem, zdaniem Sądu Okręgowego, takie rozróżnienie powinny przewidywać też przepisy o opłatach za czynności radców prawnych. Odrębności pozasądowych tytułów egzekucyjnych uwidacznia uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2001 r., III CZP 11/01 (OSNC 2001, nr 10, poz. 149), stwierdzająca, że od zażalenia na postanowienie sądu o nadanie klauzuli wykonalności pozasądowemu tytułowi egzekucyjnemu pobiera się piątą część wpisu stosunkowego, czyli większą niż wpis od wniosku.

Sąd Okręgowy podkreślił, że nie można więc nie widzieć odrębności postępowania klauzulowego dotyczącego tytułów pozasądowych w stosunku do tytułów sądowych, gdy postępowanie co do nich łączy się z uiszczeniem opłaty kancelaryjnej oraz spełnieniem wymogów z art. 783 § 2 k.p.c., a wniesienie zażalenia jest rzadkością.

Wysokość należności wynikających z tytułów pozasądowych nie jest obojętna z punktu widzenia wpisu sądowego, który jest stosunkowy i zależy od wartości egzekwowanego roszczenia. Wydaje się więc, że i opłata za czynności radców prawnych, składających wnioski o nadanie klauzuli wykonalności powinna łączyć się z wartością przedmiotu sprawy objętej wnioskiem. Jednak ustawodawca zdecydował w § 10 pkt 1 ust. 13 w sprawie opłat za czynności radców prawnych, że stawka

minimalna wynosi 60 zł, nie dostrzegając, jak zauważył Sąd Okręgowy, odrębności postępowań klauzulowych i kierując się rodzajem sprawy.

M.D.

*

III CZP 18/03

a) Czy komornik sądowy po uchyleniu art. 38 ustawy z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece i wejścia w życie art. 2622 § 5 k.p.c. jest uprawniony do złożenia wniosku o wpis wzmianki o wszczęciu egzekucji z nieruchomości czy też jedynie przesyła taki wniosek złożony przez wierzyciela ?

b) Czy komornik sądowy jest zobowiązany do przesłania (złożenia) wniosku o wpis wzmianki o wszczęciu egzekucji z nieruchomości na rzecz każdego wierzyciela, który w trybie art. 927 k.p.c. przyłącza się do wszczętej wcześniej egzekucji, a co za tym idzie czy Sąd Rejonowy rozpoznający wniosek wpisuje kolejną wzmiankę na rzecz każdego kolejnego wierzyciela (przy założeniu, że zostały spełnione inne wymogi ustawowe) ?

c) Czy na wypadek odpowiedzi przeczącej na pytanie z punktu b, Komornik sądowy jest zobowiązany do przesłania (złożenia) wniosku o wpis wzmianki o przyłączeniu się kolejnego wierzyciela do wszczętej wcześniej egzekucji z nieruchomości, a jeżeli nie to czy do złożenia takiego wniosku uprawniony jest (kolejny) wierzyciel ?

(postanowienie Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 24 września 2002 r., II Ca 848/02, A. Lewandowska, D. Silska, P. Górecki)

W uzasadnieniu Sąd Okręgowy zauważył, że pod rządami art. 38 ust.3 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece w praktyce orzeczniczej przyjmowano, iż komornik sądowy na podstawie art. 924 k.p.c. jest uprawniony do złożenia wniosku o wpis wzmianki o wszczęciu egzekucji z nieruchomości.

Wywodząco to z brzmienia art. 38 ust. 3 u.k.w.h., który stanowił, że wniosek o wpis może być złożony przez osoby, na rzecz której wpis ma nastąpić albo przez osobę, której prawo ma być wpisem dotknięte, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Tym przepisem szczególnym miał być art. 924 k.p.c., jednak na podstawie ustawy z

dnia 11 maja 2001 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece, ustawy kodeks postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz ustawy prawo o notariacie przepis art. 38 u.k.w.h. przestał obowiązywać.

Obecnie art. 626² § 5 k.p.c. stanowi, że wniosek o dokonanie wpisu może złożyć właściciel nieruchomości, użytkownik wieczysty, osoba, na rzecz której wpis ma nastąpić albo wierzyciel jeżeli przysługuje mu prawo, które może być wpisane do księgi wieczystej. Brak zatem odesłania do przepisów szczególnych. Odnowiły się zatem, jak podkreślił Sąd Okręgowy, wątpliwości, czy komornik sam występuje z wnioskiem o wpis w imieniu własnym, ale na rzecz właściciela, czy też jedynie przesyła wniosek wierzyciela we wniosku o wszczęcie egzekucji z nieruchomości.

Co do pozostałych dwóch pytań Sąd Okręgowy wskazał, że ukształtowała się w tym zakresie różna praktyka sądów powszechnych oraz że brakuje opublikowanych orzeczeń Sądu Najwyższego. W piśmiennictwie wyrażany jest pogląd, że jedynymi czynnościami egzekucyjnymi, które komornik sądowy powtarza na rzecz kolejnego wierzyciela, który skierował egzekucję do nieruchomości po jej zajęciu przez innego wierzyciela jest wezwanie dłużnika do zapłaty długu, o którym mowa w art. 923 k.p.c. i zawiadomienie o wszczęciu egzekucji, o którym mowa w art. 805 k.p.c. Z drugiej strony zajmowane jest jednak także stanowisko odmienne. Przeciw ponownemu wpisowi przemawia treść art. 927 k.p.c., z którego wynika, że kolejny wierzyciel jeżeli nieruchomość została już zajęta w postępowaniu egzekucyjnym przyłącza się do wszczętego wcześniej postępowania i nie może żądać czynności już dokonanych. Sens tego przepisu nie budzi, zdaniem Sądu Okręgowego, wątpliwości co do takich czynności jak opis i oszacowanie, licytacja, przybicie, czy przysądzenie własności, po którym nie może nastąpić już przyłączenie, o którym mowa w art. 927 k.p.c. Czynności te poprawnie wykonane nie naruszają praw kolejnego wierzyciela egzekwującego. Są to czynności wspólne dla wszystkich wierzycieli. Trafnie nie budzi wątpliwości, że czynnością taką nie jest wezwanie do zapłaty długu i zawiadomienie o wszczęciu egzekucji. Przeważa pogląd, że wpis wzmianki dokonanej na rzecz pierwszego wierzyciela, wobec brzmienia art. 927 k.p.c., chroni kolejnych wierzycieli.

Sąd Okręgowy wyraził co do tego wątpliwość. Zwrócił uwagę, że należy rozważyć jaką sytuację prawną powoduje przyłączenie, o którym mowa w art. 927 k.p.c. Na gruncie przepisów o procesie zarządzenie połączenia kilku oddzielnie toczących się spraw na podstawie art. 219 k.p.c. nie odbiera im samodzielności.

Przepis ten zgodnie z art. 13 § 2 k.p.c. może mieć odpowiednie zastosowanie w postępowaniu egzekucyjnym. W powszechnej praktyce, mimo przyłączania się kolejnych wierzycieli do wszczętej wcześniej egzekucji z nieruchomości, zwykle nie dochodzi do połączenia tych spraw przez prowadzenie ich pod jedną sygnaturą. Umorzenie pierwszej sprawy spowoduje jednak wykreślenie wzmianki i jest to dodatkowy argument, że jest to raczej czynność indywidualna dla każdego z wierzycieli. Możliwe jest przyjęcie, mimo wskazanych wątpliwości, że trafny jest pogląd co do braku potrzeby ponawiania wpisu o wszczęciu egzekucji na rzecz kolejnego wierzyciela. Konsekwentnie należałoby wtedy nie zawiadamiać dłużnika o wszczęciu egzekucji, ale o rozszerzeniu już wszczętej, a wtedy możliwy byłby wniosek o wpis wzmianki o takim rozszerzeniu.

M.D.

*

III CZP 19/03

Czy zbywca wierzytelności jest legitymowany do wniesienia zażalenia na postanowienie wydane w trybie art. 788 § 1 k.p.c. o nadaniu klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności ?

a w wypadku odpowiedzi twierdzącej,

czy przedmiotem kognicji sądu orzekającego o nadaniu klauzuli wykonalności w trybie art. 788 § 1 k.p.c. może być badanie zasadności zarzutu zbywcy wierzytelności co do odstąpienia od umowy przelewu wierzytelności ?

(postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 7 lutego 2003 r., I ACz 61/03, C. Petruszewicz, A. Gawelko, J. Mulak)

Wątpliwość Sądu Apelacyjnego powstała w związku z treścią art. 795 § 2 k.p.c., zgodnie z którym uprawnionym do wniesienia zażalenia na postanowienie sądu co do nadania klauzuli wykonalności jest wierzyciel i dłużnik. W danej sprawie uczestnik był niewątpliwie wierzycielem do momentu dokonania przelewu wierzytelności, ale przymiot ten utracił z chwilą przelewu. Podniósł w zażaleniu, że odstąpił od umowy i stał się wierzycielem. Przyjęcie, że nim jest wymaga jednak, jak zauważył Sąd Apelacyjny, merytorycznej oceny zarzutu, tymczasem według prezentowanych w

doktrynie poglądów w postępowaniu normowany przez art. 788 k.p.c. przedmiotem kognicji sądu jest tylko formalne badanie, czy na podstawie przedstawionych dokumentów nastąpiło przejście uprawnień i obowiązków. Sąd nie może zatem badać, czy rzeczywiście doszło do takiego przejścia.

W przedstawionej sytuacji może się, zdaniem Sądu Apelacyjnego, wydawać, że zbywca wierzytelności nie ma interesu prawnego, który uzasadniałby jego uczestnictwo w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności w trybie art. 788 § 1 k.p.c., a tym samym nie byłby legitymowany do wnoszenia zażalenia na postanowienie o nadaniu orzeczeniu sądowemu klauzuli wykonalności na rzecz nabywcy wierzytelności. Przy przyjęciu odmiennego poglądu co do interesu prawnego zbywcy wierzytelności w uczestnictwie w postępowaniu klauzulowym w trybie art. 788 § 1 k.p.c. powstaje wątpliwość, czy możliwe jest badanie przez sąd nadający klauzulę zarzutu odstąpienia od umowy przelewu, co wymagałoby merytorycznej oceny.

Sąd Apelacyjny zaznaczył, że według niektórych poglądów prezentowanych w piśmiennictwie istnieją wyjątki od zasady dopuszczalności badania w postępowaniu klauzulowym tylko zarzutów formalnych. Kryterium dopuszczalności tych wyjątków określa przepis upoważniający sąd do uwzględnienia w postępowaniu zmierzającym do nadania klauzuli wykonalności obok zarzutów formalnych także zarzutów merytorycznych. Za taki przepis uważa się między innymi art. 788 k.p.c.

M.D.

*

III CZP 20/03

Czy w sprawie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym pismo stanowiące zgłoszenie interwencji ubocznej, wniesione przez więcej niż jedną osobę podlega jednej opłacie, czy też każdy ze zgłaszających interwencję uboczną winien być wezwany o odrębny wpis ?

(postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 17 stycznia 2003 r., II Cz 2052/02, B. Baran, S. Jamróg, P. Szewczyk)

Stosownie do brzmienia art. 5 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, pismo wnoszone przez kilka osób podlega jednej opłacie, jeżeli jednak

przedmiotem sprawy są roszczenia lub zobowiązania jednego rodzaju i oparte na jednakowej podstawie faktycznej podstawie faktycznej oraz prawnej (współuczestnictwo formalne), każdy współuczestnik uiszcza opłatę oddzielnie, stosownie do swojego roszczenia lub zobowiązania. Jak zauważył Sąd Okręgowy, przepis ten wyraża w zdaniu pierwszym zasadę, że pismo wniesione przez kilka osób podlega jednej opłacie. Z dalszej części tego przepisu wynika, że zasadę tę można zastosować wyłącznie do współuczestnictwa materialnego, jednolitego. W orzecznictwie wskazuje się jeszcze przypadki współuczestnictwa nienazwanego.

Sąd Okręgowy podkreślił, że wymienione sytuacje łatwo zakwalifikować, jeżeli sąd ma do czynienia z pobraniem opłat od powoda lub pozwanego, natomiast w rozpoznawanej sprawie ze względu na treść powództwa oraz wskazywany interes interwenientów ubocznych zagadnienie ulega komplikacji. Interwenienci zgłosili swój udział po stronie powodowej, którą jest Skarb Państwa, domagający się uzgodnienia treści księgi wieczystej. W wypadku odniesienia rozważań o interwencji do charakteru żądania, dotyczącego jednej niepodzielnej działki, możliwe byłoby przyjęcie, że wszyscy interwenienci połączeni są tym samym interesem, związanym z doprowadzeniem do ujawnienia Skarbu Państwa w dziale II księgi wieczystej jako właściciela. Przemawiałoby to za przyjęciem, że od pisma, w którym wszyscy zgłosili interwencję uboczną należy pobrać jeden wpis. Z drugiej strony każdy z interwenientów wskazywał na istnienie osobnego roszczenia do Skarbu Państwa o „przeniesienie wieczystego użytkowania”; każdy wniósł na działce garaż i roszczenie skierowane jest w odniesieniu do zajętego pod garaż gruntu, każdy z interwenientów ma zatem swój indywidualny interes, który jest dla nich jednakowy, ale nie jeden. Przy takim rozumowaniu, należałoby pobrać od każdego z interwenientów oddzielną opłatę, albowiem powinni być traktowani analogicznie jak współuczestnicy formalni.

M.D.

GLOSY

prawo cywilne materialne

Niezgodność z prawem niektórych tylko zmian wprowadzonych do statutu spółdzielni nie powoduje konieczności uchylecia całej uchwały walnego zgromadzenia (zebrania przedstawicieli) zmieniającej statut. Uchwała podlega uchyleciu w tej części, w której postanowienia zmienianego statutu nie są zgodne z prawem, chyba że z okoliczności wynika, iż bez tych postanowień zmiana statutu nie zostałaby dokonana.

(wyrok z dnia 15 kwietnia 1999 r., I CKN 1088/97, M. Wysocka, S. Dąbrowski, K. Kołakowski, OSNC 1999, nr 11, poz. 193; BSN 1999, nr 9, s. 5; Rej. 1999, nr 11, s. 164; R.Pr. 2000, nr 1, s. 145)

Glosa

Jerzy P. Naworski, Przegląd Prawa Handlowego 2003, nr 2, s. 51

W stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy zebranie przedstawicieli spółdzielni mieszkaniowej dokonało ponad stu zmian w jej statucie, poddając każdą z nich oddzielnemu głosowaniu. Po uchwaleniu wszystkich zmian uchwalono jednolity tekst statutu, uwzględniający owe zmiany. Jeden z członków spółdzielni zaskarżył niektóre z nich, domagając się uchylecia uchwały w tym zakresie.

Przeprowadzając wnioskowanie oparte *argumentum a maiori ad minus*, Sąd Najwyższy stwierdził, że skoro art. 42 § 2 Prawa spółdzielczego przewiduje możliwość zaskarżenia uchwały, to nie ma przeszkód do przyjęcia, że możliwe jest zaskarżenie także jej części. W argumentacji wspierającej ten wniosek odwołał się do charakteru uchwały, która jako czynność prawna podlega przepisom kodeksu cywilnego, w tym art. 58 § 3 k.c., w świetle tego zaś przepisu niezgodność z prawem niektórych tylko zmian statutu nie powoduje konieczności uchylecia całej uchwały zebrania przedstawicieli, lecz tylko jej części, obejmującej niezgodne z prawem postanowienia, chyba że z okoliczności wynika, iż bez nich zmiana statutu nie zostałaby dokonana.

Glosator nie zaaprobował przedstawionego zapatrywania, podkreślając, że analiza unormowań Prawa spółdzielczego (zwłaszcza przepisów art. 12 a oraz art. 41 § 1 i 2), dotyczących podejmowania i zaskarżania uchwał, prowadzi do wniosku, że uchwała walnego zgromadzenia, jako decyzja organu kolegialnego spółdzielni, powinna być traktowana jako niepodzielna całość. W konsekwencji autor stwierdził, że teza sformułowana przez Sąd Najwyższy w oparciu o *argumentum a fortiori* z art. 42 § 2 Prawa spółdzielczego nie zasługuje na aprobatę.

Ponadto zwrócił uwagę na to, że w piśmiennictwie i orzecznictwie dominuje stanowisko, iż powołany przepis przyjmuje konstrukcję nieważności względnej nie tylko uchwał walnego zgromadzenia niezgodnych z postanowieniami statutu, ale również sprzecznych z prawem. Nie zasługuje natomiast na aprobatę – w ocenie glosatora – opinia, według której w przypadkach szczególnie drastycznego naruszenia norm prawnych uchwała powinna być uznana za nieważną z mocy art. 58 § 1 k.c., uważa on bowiem, że art. 42 § 2 Prawa spółdzielczego na zasadzie *lex specialis derogat legi generali* wyłącza stosowanie art. 58 k.c.

W konkluzji glosator nie podzielił stanowiska Sądu Najwyższego, według którego uchwała zmieniająca statut jest czynnością prawną, do której ma zastosowanie art. 58 § 3 k.c., a zatem nie jest konieczne uchylanie całej uchwały zmieniającej statut w razie niezgodności z prawem tylko niektórych zmian statutu.

D.O.

*

Nie ma ogólnego następcy prawnego przedsiębiorstwa państwowego, zlikwidowanego w wyniku prywatyzacji na podstawie art. 37-39 ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 51, poz. 298 ze zm.) przez oddanie do odpłatnego korzystania, a następnie sprzedaż zorganizowanych części mienia tego przedsiębiorstwa spółkom osób fizycznych utworzonych z jego pracowników.

(postanowienie z dnia 21 listopada 2000 r., I CR 149/88, S. Dąbrowski, I. Koper, M. Sychowicz, OSNC 2001, nr 5, poz. 75; OSP 2003, nr 2, poz. 20; BSN 2001, nr 1, s. 11; Wok. 2001, nr 2, s. 8; R.Pr. 2001, nr 3, s. 142; PUG 2001, nr 4, s. 29)

Glosa

Marcina Kłody, OSP 2003, nr 2, poz. 20

Autor przypomniał, że zgodnie z art. 18a ust. 1 u.p.p. ustanie przedsiębiorstwa państwowego następuje z chwilą jego wykreślenia z rejestru, przepisy tej ustawy nie regulują jednak kwestii następstwa prawnego zlikwidowanego przedsiębiorstwa. Dopiero ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, która weszła w życie w 1997 r., wprowadziła w art. 40 ust. 1 zasadę sukcesji uniwersalnej, przewidując, że kupujący lub przejmujący przedsiębiorstwo wstępuje we wszelkie prawa i obowiązki przedsiębiorstwa państwowego, bez względu na charakter stosunku prawnego, z którego te prawa i obowiązki wynikają. Nie mogła ona jednak znaleźć zastosowania w sprawie, gdyż zgodnie z art. 67 skutki prawne czynności dokonanych przed dniem wejścia jej w życie należało oceniać na podstawie przepisów dotychczasowych.

Autor przeprowadził szeroką analizę przepisów prawa międzyczasowego pod kątem ustalenia, która ustawa powinna regulować skutki prawne zlikwidowanego w 1993 r. przedsiębiorstwa państwowego. Zauważył, że pomiędzy przepisami obowiązującymi w chwili zakończenia likwidacji a obowiązującymi w chwili orzekania istnieje znaczny odstęp czasu. Jego zdaniem, zastosowanie powinna znaleźć zasada ogólna, zgodnie z którą do skutków prawnych czynności należy stosować ustawę obowiązującą w chwili ich wystąpienia, w związku z czym skutki zakończenia likwidacji przedsiębiorstwa państwowego należy oceniać według przepisów ustawy o przedsiębiorstwie państwowym i prywatyzacji przedsiębiorstwa państwowego. Skoro u.p.p. nie przewidywała ogólnego następcy przedsiębiorstwa państwowego, a ustawa o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych przewidywała takie następstwo, ale tylko w odniesieniu do likwidacji przedsiębiorstwa państwowego w trybie oddania na czas oznaczony do odpłatnego korzystania, a następnie sprzedaży, zorganizowanych części mienia przedsiębiorstwa, to sąd postąpił prawidłowo, umarzając postępowanie z powodu braku następstwa prawnego strony.

W konkluzji autor uznał pogląd Sądu Najwyższego za trafny.

Ł.P.

Roszczenie z tytułu nienależnego świadczenia, mającego taki charakter już w chwili spełnienia , staje się wymagalne od tej chwili.

(wyrok z dnia 22 marca 2001 r., V CKN 769/00, H.Pietrzkowski,
Z. Kwaśniewski, H. Małaniuk, OSNC 2001, nr 11, poz. 166; BSN 2001, nr 10, s. 9;
R.Pr. 2001, nr 6, s. 119; MoP 2001, nr 24, s. 1220; PUG 2002, nr 1, s. 31)

Glosa

Przemysława Drapały, Przegląd Prawa Handlowego 2003, nr 21, s. 48

Glosator w pełni zaaprobował zarówno pogląd zawarty w tezie glosowanego orzeczenia, jak i jego motyw, w których Sąd Najwyższy odniósł się do następujących zagadnień prawnych, a mianowicie – kwestii terminu przedawnienia roszczenia o odsetki, problemu określenia momentu wymagalności roszczenia kondykcijnego, a także zagadnienia określenia terminu zwrotu świadczenia nienależnego.

Odnosząc się do pierwszego z nich uznał, że roszczenie o odsetki przedawnia się w terminie trzyletnim (art. 118 k.c.), negując tym samym wyrażony w doktrynie pogląd, że nie jest to roszczenie okresowe i w związku z tym przedawnia się po upływie lat dziesięciu. Autor podkreślił, że w doktrynie powszechnie przyjmuje się, iż roszczenie o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia przedawnia się po upływie lat dziesięciu, nie zaaprobował jednak zapatrywania Sądu Najwyższego, które znalazło wyraz w komentowanym orzeczeniu, a mianowicie, że jeżeli świadczenie to związane jest z prowadzoną działalnością gospodarczą, ulega przedawnieniu z upływem lat trzech. Autor stwierdził, że roszczenie kondykcyjne ma na celu zwrotny transfer korzyści majątkowej, która wpłynęła do majątku wzbogaconego, nie służy natomiast osiągnięciu celów stanowiących przedmiot działalności przedsiębiorcy.

Definiując wymagalność roszczenia jako stan, w którym wierzyciel ma prawną możliwość żądania zaspokojenia przysługującego mu roszczenia, Sąd Najwyższy uznał, że roszczenia kondykcijnego, w sytuacji, w której świadczenie *ab initio* pozbawione jest podstawy prawnej, staje się wymagalne już w momencie jego spełnienia. Autor podkreślił, że przedstawione stanowisko odbiega od zapatrywań przeważających dotąd w doktrynie, według których początek biegu terminu

przedawnienia roszczenia kondykcijnego liczyć należy dopiero od momentu wskazanego w wezwaniu wzbogaconego do zwrotu nienależnego świadczenia. Zaakcentował jednak, że fakt, iż kwestia wymagalności odmiennie kształtuje się w przypadku *condictio causa finita* i *condictio causa data causa non secuta*. W pierwszym przypadku roszczenie o zwrot świadczenia nienależnego staje się wymagalne dopiero z chwilą, w którym odpada podstawa prawna świadczenia, w drugim natomiast dopiero w tym momencie, w którym zamierzony przez świadczącego cel świadczenia nie zostaje osiągnięty.

W konkluzji glosator podkreślił, że glosowane orzeczenie ma doniosłe znaczenie dla praktyki, a rozważana w nim problematyka zawsze spotyka się z dużym zainteresowaniem przedstawicieli nauki.

Wcześniej głosę do omawianego orzeczenia opracował A. Janiak (PiP 2002, nr 8, s. 106; *vide* omówienie w „Izbie Cywilnej” 2002, nr 9, s. 36).

D.O.

*

Wystawca weksła własnego może wobec remitenta zgłaszać zarzut, że jego dług wynikający ze stosunku podstawowego został przed wydaniem nakazu zapłaty przejęty przez osobę trzecią.

(wyrok z dnia 27 kwietnia 2001 r., III CKN 341/00, G. Bieniek, M. Wysocka, K. Zawada, OSNC 2002, nr 4, poz. 50; Pr.Bank. 2001, nr 9, s. 41; BSN 2001, nr 12, s. 8; MoP 2002, nr 7, s. 317; Rej. 2002, nr 5, s. 166)

Glosa

Justyny Piś-Barganowskiej, Prawo Bankowe 2003, nr 2, s. 34

Glosowane orzeczenie dotyczy zagadnień prawnych związanych z interpretacją art. 17 Prawa wekslowego, przede wszystkim zakresu ochrony dłużnika wekslowego, a w szczególności możliwości podnoszenia przez podmioty zobowiązania wekslowego zarzutów ze stosunku podstawowego.

Autorka zgodziła się z poglądem wyrażonym przez Sąd Najwyższy, że zobowiązanie wekslowe jest stosunkiem odrębnym względem będącego jego

przyczyną zobowiązania podstawowego. Przyłączyła się do twierdzenia, że na ważność czynności wystawienia weksła nie ma wpływu nieistnienie lub upadek stosunku podstawowego.

Glosatorka za trafne uznała także stanowisko, że zasada wykluczenia zarzutów ze stosunku podstawowego aktualizuje się w stanie faktycznym, w którym wierzycielem jest osoba trzecia wobec stosunku podstawowego. Stwierdziła, że nie budzi uzasadnionych wątpliwości pogląd, iż mimo abstrakcyjnego charakteru zobowiązania wekslowego dopuszczalne jest powoływanie się dłużnika wekslowego na zarzuty wynikające ze stosunku podstawowego względem osoby, wobec której zaciągnął on zobowiązanie wekslowe. Autorka podniosła, że możliwość podnoszenia zarzutów ze stosunku podstawowego będzie miał nie tylko wystawca (akceptant weksła trasowanego), ale również inni dłużnicy weksłowi w stosunku do tego wierzyciela, z którym łączył ich tzw. oblig podstawowy.

Zdaniem autorki, trafny jest pogląd Sądu Najwyższego dopuszczający możliwość podniesienia zarzutu skutecznego przejęcia długu wystawcy weksła wynikającego ze stosunku podstawowego. Następstwem zawarcia umowy przejęcia długu jest wstąpienie przez przejemcę w pozycję prawną dłużnika i zwolnienie go z ciężących na nim obowiązków, zatem pierwotny dłużnik (wystawca weksła) ma możliwość przeciwstawienia wierzycielowi (bezpośredniemu kontrahentowi) zarzutu, że został on zwolniony przez osobę trzecią z ciężących na nim obowiązków wynikających ze stosunku podstawowego.

Komentatorka odniosła się do kwestii dopuszczalności podniesienia zarzutu przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego. Stwierdziła, że głosowane orzeczenie stanowi potwierdzenie dominującego w doktrynie i orzecznictwie poglądu prawnego o niemożności podniesienia zarzutu przedawnienia wierzytelności ze stosunku podstawowego, nawet w relacji podmiotowej między bezpośrednimi kontrahentami i w razie nabycia weksła w świadomości pokrzywdzenia dłużnika. Zarzut przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego należy uznać za swego rodzaju prawną cezurę związku między zobowiązaniem wekslowym, a podstawowym stosunkiem obligacyjnym. Autorka stwierdziła, że dopuszczenie możliwości podnoszenia zarzutu przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego wobec posiadacza weksła stanowiłoby zagrożenie dla gospodarczych funkcji weksła.

Reasumując, glosatorka wskazała, że dłużnik wekslowy w stosunku do wierzyciela wekslowego, który był jego bezpośrednim kontrahentem, będzie miał prawo do podniesienia zarzutów wynikających z podstawowego stosunku prawnego łączącego te podmioty, oprócz zarzutu przedawnienia roszczenia wynikającego z obliżu, będącego podstawą wystawienia weksla.

E.S.

*

Dokumenty wymienione w art. 95 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. Nr 140, poz. 939 ze zm.) stanowią podstawę wpisu do księgi wieczystej hipoteki na użytkowaniu wieczystym, przysługującym dłużnikowi banku, jeżeli oświadczenie woli o ustanowieniu hipoteki na rzecz banku złożone zostało w formie aktu notarialnego.

(uchwała z dnia 21 czerwca 2001 r., III CZP 21/01, S. Dąbrowski, H. Pietrzkowski, J. Kremer, OSNC 2002, nr 1, poz. 5; BSN 2001, nr 6, s. 7; Wokanda 2001, nr 10, s. 7; MoP 2001, nr 22, s. 1129; Pr.Bank. 2001, nr 12, s. 13; R.Pr. 2002, nr 1, s. 94; Rej. 2002, nr 1, s. 140)

Glosa

Marcina Lemkowskiego, Przegląd Sądowy 2003, nr 2, s. 98

Autor przypomniał, że komentowana uchwała spotkała się ze skrajnie różnym przyjęciem ze strony doktryny – od pełnej aprobaty do zdecydowanej krytyki. Zwrócił uwagę, że zarówno w uzasadnieniu uchwały, jak i w poglądach nauki nacisk położono na wykładnię funkcjonalną, brak natomiast wywodu w zakresie wykładni językowej, temu zagadnieniu poświęcił zatem więcej uwagi.

Glosator stwierdził, że art. 32 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece ma znaczenie wyłącznie instrukcyjne, nie zmienia sposobu ustanawiania hipoteki, a jedynie nakazuje sądowi dokonać wpisu na podstawie oświadczenia właściciela złożonego – zgodnie z art. 245 § 2 k.c. – w formie aktu notarialnego. W stosunku do tego przepisu *lex specialis* stanowi art. 95 Prawa bankowego, określając dokumenty bankowe będące podstawą wpisu hipoteki do księgi wieczystej nieruchomości

stanowiącej własność dłużnika banku. Autor podkreślił, że paremia *lex specialis derogat legi generali* ma zastosowanie wyłącznie między art. 95 Prawa bankowego a art. 32 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, a nie między art. 95 Prawa bankowego a art. 245 k.c.

Według komentatora, tak zakreślony wynik wykładni językowej można poddać analizie celowościowej. Jego zdaniem, brak podstaw do stosowania wykładni rozszerzającej art. 95 Prawa bankowego, zgodził się zatem z argumentacją Sądu Najwyższego, który wskazał na reguły płynące z rozwiązań europejskich – cywilnoprawny charakter stosunków bankowych, chęć odżegnienia się od założeń dawnego prawa bankowego, wartości konstytucyjne oraz prokonsumenckie spojrzenie na relację klient-bank. W ocenie autora, argumenty te przeważają nad uzasadniającymi wykładnię rozszerzającą omawianego przepisu i dlatego stanowisko wyrażone w tezie uchwały uznał za trafne.

Glosator odniósł się także do wątpliwości, jakie wywołuje przedstawiona interpretacja. W takiej bowiem sytuacji wpisane w uproszczony sposób hipoteki w ogóle nie powstały, a właścicielom nieruchomości przysługuje roszczenie o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. W konsekwencji banki udzielające kredytów zabezpieczonych w ten sposób pozostałyby bez zabezpieczenia. Zdaniem autora, rozwiązaniem godzącym interesy obu stron byłoby przyjęcie, że bank powinien najpierw zażądać „ponownego” ustanowienia zabezpieczenia w postaci hipoteki, a dopiero w razie bezskutecznego upływu terminu do dokonania tej czynności, może skorzystać z uprawnienia do wypowiedzenia umowy.

Należy przypomnieć, że glosy do komentowanej uchwały napisali również S. Rudnicki (MoP 2002, nr 8, s. 372; *vide* omówienia w „Izbie Cywilnej” 2002, nr 5, s. 26), A. Szpunar (Rej. 2002, nr 2-3, s. 121; *vide* omówienia w „Izbie Cywilnej” 2002, nr 5, s. 28), M. Wojewoda (Pr.Bank. 2002, nr 7-8, s. 25; *vide* omówienie w „Izbie Cywilnej” 2002, nr 10, s. 25), I. Karasek (PS 2003, nr 1, s. 126; *vide* omówienie w „Izbie Cywilnej” 2003, nr 2, s. 23). Zob. także omówienie Z. Strusa w "Przeglądzie orzecznictwa" (Pal. 2001, nr 11-12, s. 204) oraz uwagi Z. Truskiewicz (Pr.Bank. 2002, nr 7-8, s. 77).

E.S.

Dopuszczenie się czynu nieuczciwej konkurencji w postaci niedozwolonego naśladownictwa opakowań innego przedsiębiorstwa i sprzedaż w nich wyrobów własnych (art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, Dz.U. Nr 47, poz. 211 ze zm.) może uzasadniać odpowiedzialność deliktową także za szkodę w postaci *lucrum cessans* (art. 361 § 2 k.c.).

(wyrok z dnia 11 października 2001 r., II CKN 578/99, T. Domińczyk, M. Bączyk, B. Myszk, OSNC 2002, nr 6, poz. 83; OSP 2002, nr 6, poz. 83; BSN 2001, nr 12, s. 10; IC 2002, nr 5, s. 57)

Glosa

Justyny Piś-Barganowskiej, Przegląd Sądowy 2003, nr 2, s. 89

W stanie faktycznym sprawy zarzucany stronie pozwanej delikt polegał na wprowadzeniu do obrotu gospodarczego produkowanego przez nią kremu do golenia w opakowaniach (tubach), które w zwykłych warunkach rynkowych mogły wprowadzić odbiorców w błąd co do ich pochodzenia. Podstawowa kwestia wymagająca rozstrzygnięcia w związku z popełnieniem czynu z art. 10 ust. 2 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji dotyczyła utraconych korzyści w postaci zysku netto osiągniętego przez pozwaną spółkę, a zwłaszcza ustalenia wysokości utraconych korzyści.

Autorka za trafne uznała stanowisko wyrażone w omawianym orzeczeniu, że między czynem nieuczciwej konkurencji określonym we wskazanym wyżej przepisie, a tą częścią szkody, na którą składają się utracone przez powoda korzyści (*lucrum cessans*), istnieje normalny związek przyczynowo-skutkowy. Glosatorka zwróciła uwagę, że przyjęty przez Sąd Najwyższy sposób ustalenia wysokości utraconych korzyści (wysokość zysku netto uzyskanego przez sprawcę szkody), pokrywa się w zasadzie z roszczeniem określonym w art. 18 ust. 1 pkt 5 ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji – to jest wydaniem bezprawnie uzyskanych korzyści. Stwierdziła, że takie stanowisko jest zbieżne z poglądami wyrażonymi w doktrynie, podniosła jednak, iż utracone korzyści nie muszą być tożsame z całym osiągniętym

zyskiem netto. Jej zdaniem, należy wziąć pod uwagę fakt, że na osiągnięty przez naruszydciela zysk netto może wptywać nie tylko okoliczność wykorzystania podobnego opakowania produktu, ale również inna działalność producenta-naruszydciela (akcje reklamowe, marketingowe i inne formy pozyskania klienta).

W związku z tym autorka zaproponowała próbę podjęcia jeszcze innego ujęcia wysokości utraconych korzyści, a mianowicie – porównanie stanu majątkowego poszkodowanego przed i po naruszeniu zasad uczciwej konkurencji. Sposób ten nawiązuje wprost do tzw. dyferencyjnej (róznicowej) metody ustalenia szkody. W ocenie glosatorki, ta metoda pozwala na ustalenie z wysokim stopniem prawdopodobieństwa poszukiwanej wartości.

Autorka podkreśliła doniosłość omawianego orzeczenia zarówno dla praktyki, jak i doktryny. Zwróciła uwagę, że nie można negować twierdzenia Sądu Najwyższego, iż prawidłowym sposobem ustalenia wysokości utraconych korzyści – w konkretnych okolicznościach sprawy – był zysk netto osiągnięty przez sprawcę szkody. W jej ocenie jednak także inne metody umożliwiają, w wielu sytuacjach, uzyskanie wyższego stopnia prawdopodobieństwa co do wysokości poniesionej szkody, szczególnie w sprawach o skomplikowanym stanie faktycznym.

Należy przypomnieć, że głosę do komentowanego orzeczenia napisał również M. Kępiński (OSP 2002, nr 6, poz. 83; *vide* omówienia w „Izbie Cywilnej” 2002, nr 7-8, s. 32).

E.S.

*

Art. 58 § 3 k.c. nie stosuje się w wypadku, gdy jeden z małżonków zawarł bez zgody drugiego umowę przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym.

(uchwała z dnia 12 października 2001 r., III CZP 55/01, S. Dąbrowski, K. Zawada, K. Bilewicz, OSNC 2002, nr 7-8, poz. 87; BSN 2001, nr 10, s. 6; Pr.Bank. 2002, nr 2, s. 21; Wok. 2002, nr 1, s. 1; MoP 2002, nr 10, s. 461; Rej. 2002, nr 8, s. 162; R.Pr. 2002, nr 6, s. 93)

Glosa

Marcina Uliasz, Przegląd Sądowy 2003, nr 2, s. 84

Glosowane orzeczenie dotyczy charakteru umowy poręczenia oraz problematyki zakresu skutków wadliwości czynności prawnej dokonanej wbrew dyrektywom wynikającym z art. 36 k.r. i op.

Autor zajął się problemem przynależności poręczenia do czynności zarządu majątkiem wspólnym. Zwrócił uwagę, że ocena przynależności określonej czynności do kategorii zarządu majątkiem wspólnym następować musi już w chwili dokonania czynności. Jego zdaniem, o przynależności umowy do czynności zarządu majątkiem wspólnym nie mogą decydować okoliczności o charakterze ekonomicznym, a zwłaszcza potrzeba ochrony majątku wspólnego. Relacja zachodząca między wysokością majątku wspólnego ma znaczenie przy ocenie, czy czynność – co do której ustalono, że dotyczy majątku wspólnego – jest czynnością zwykłego zarządu, czy też go przekracza.

Za mało precyzyjny uznał pogląd wyrażony w uzasadnieniu, zgodnie z którym zarządem majątkiem wspólnym są również takie czynności, których treść nie wykazuje bezpośredniego związku z majątkiem wspólnym. Autor stwierdził, że konieczne jest istnienie takiego funkcjonalnego powiązania, przy czym musi ono występować w chwili podejmowania czynności, w tej bowiem chwili należy ustalić, jakie warunki muszą być spełnione dla zawarcia ważnej umowy poręczenia.

Autor zwrócił uwagę, że czynności zarządu to takie akty, które są podejmowane w cudzej sferze prawnej. Podniósł, że zawarcie umowy poręczenia przez jednego z małżonków nie jest działaniem w sferze prawnej drugiego małżonka. Zgodnie z art. 876 § 1 k.c., przez umowę poręczenia poręczyciel zobowiązuje się wykonać zobowiązanie na wypadek, gdyby dłużnik zobowiązania nie wykonał. W wyniku tej umowy powstaje zatem zobowiązanie po stronie poręczyciela. Małżonek poręczyciela nie staje się przez to zobowiązany do spełnienia świadczenia na rzecz wierzyciela.

W związku z tym glosator nie zaaprobował przedstawionego w uchwale poglądu, kwalifikującego poręczenie jako czynność zarządu majątkiem wspólnym. Jego zdaniem, ocena ta powinna uwzględniać wiele innych doniosłych okoliczności, które nie zostały wzięte pod uwagę. Jednocześnie autor zastanawiał się, czy takie podejście nie narusza zasad pewności i bezpieczeństwa obrotu. Z lektury orzeczeń dotyczących przynależności umowy poręczenia do czynności zarządu autor

wyprowadził wniosek, że bank – wierzyciel i jego roszczenia – zasługują na słabszą ochronę niż interesy dłużników, poręczycieli i ich małżonków.

Omawianą uchwałę zamieścili w przeglądach orzecznictwa: Z. Strus (Pal. 2002, nr 1-2, s. 210) i R. Tollik (Pr.Bank. 2002, nr 11, s. 53).

E.S.

*

Członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością traci legitymację do zaskarżenia uchwał wspólników na podstawie art. 240 § 3 pkt 1 k.h. (obecnie art. 250 pkt. 1 k.s.h.) z chwilą odwołania z zarządu.

(wyrok z dnia 11 stycznia 2002 r., IV CKN 1503/00, S. Dąbrowski, I. Koper, T. Żyźnowski, OSNC 2002, nr 11, poz. 136; OSP 2002, nr 9, poz. 124; BSN 2002, nr 6, s. 15; PUG 2002, nr 9, s. 27; MoP 2002, nr 20, s. 952; R.Pr. 2002, nr 6, s. 98; Rej. 2002, nr 11, s. 226)

Glosa

Zbigniewa Kuniewicza, OSP 2003, nr 2, poz. 21

Autor podzielił pogląd Sądu Najwyższego, gdyż – jego zdaniem – wykładnia art. 240 § 3 pkt. 1 k.h. nie budzi wątpliwości; tylko organom wymienionym w tym przepisie służy legitymacja procesowa do zaskarżania uchwał. Posiadają ją tylko aktualni członkowie zarządu, gdyż z chwilą odwołania wygasają ich wszelkie prawa i obowiązki związane z funkcją członka zarządu.

Zdaniem glosatora, przepisy przyznające organom oraz członkom tych organów uprawnienia do zaskarżenia uchwał mają na względzie interes spółki, a nie osobisty interes członka organów. Glosator wskazał na różnicę pomiędzy stosunkiem członkowskim w zarządzie (stosunek organizacyjny) a stosunkiem, który łączy członka zarządu ze spółką (stosunek podstawowy). Dlatego odwołany członek zarządu nie może co prawda podważać uchwały o odwołaniu, ale nie pozbawia go to prawa do dochodzenia roszczeń wynikających ze stosunku pracy lub innego podobnego stosunku prawnego związanego z podstawą pełnienia funkcji zarządcy.

Ł.P.

Zbycie przez przedsiębiorstwo państwowe udziałów w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością bez zawiadomienia o zamiarze dokonania transakcji organu założycielskiego, stwarza stan bezskuteczności zawieszony tej czynności prawnej (art. 63 § 1 k.c.).

(uchwała z dnia 26 marca 2002 r., III CZP 15/02, E. Skowrońska-Bocian, A. Górski, A. Owczarek, OSNC 2003, nr 1, poz. 6; OSP 2003, nr 2, poz. 18; IC 2002, nr 4, s. 6; BSN 2002, nr 3, s. 11; Wok. 2002, nr 7-8, s. 10; R.Pr. 2003, nr 1, s. 113; Rej. 2003, nr 1, s. 158)

Glosa

Zbigniewa Radwańskiego, OSP 2003, nr 2, poz. 18

Autor podzielił pogląd Sądu Najwyższego.

Zgodnie z art. 46a ustawy o przedsiębiorstwie państwowym, zbycie udziałów w spółce z o.o. wymaga zgody organu założycielskiego. W literaturze wyrażono pogląd, że czynności dokonane bez zgody organu założycielskiego są bezwzględnie nieważne. Autor skrytykował ten pogląd i przyjął za Sądem Najwyższym, że sankcją jest w tym przypadku bezskuteczność dokonanej czynności prawnej.

Omówił różnicę pomiędzy bezwzględną nieważnością a bezskutecznością zawieszoną czynności prawnej. Podkreślił, że w przypadku bezwzględnej nieważności, zgoda podmiotu trzeciego na dokonanie czynności musi być wyrażona najpóźniej w chwili dokonania czynności, natomiast czynność prawna o zawieszony bezskuteczności jest ważna pomimo nie wyrażenia zgody, brak zgody może być bowiem uzupełniony w terminie późniejszym przez potwierdzenie. „Ważność” czynności w okresie oczekiwania na potwierdzenie wyraża się w tym, że żadna ze stron nie może od umowy odstąpić ani żądać jej wykonania. Dopiero po złożeniu oświadczenia potwierdzającego albo odmawiającego zgody status prawny czynności prawnej ulega ostatecznemu ustaleniu. Brak zgody prowadzi do uznania czynności prawnej za bezwzględnie nieważną (*ex tunc*), z kolei udzielenie zgody nadaje czynności prawnej pełną skuteczność. Konstrukcja zawieszony bezskuteczności jest

immanentnie powiązana z konstrukcją bezwzględnej nieważności, dlatego rygor przewidziany w art. 46b u.p.p. należy rozumieć w ten sposób, że brak zgody (potwierdzenia) powoduje dopiero bezwzględną nieważność czynności prawnej.

W dalszej części glosy autor omówił doniosłość prawną przepisów art. 46a określających sposób (tryb) pozyskiwania owej zgody. Wskazał na dwie możliwości interpretacyjne.

Zgodnie z pierwszą, przepisy dotyczące trybu wyrażają normę *iuris cogentis*. Chodzi o przepisy art. 46 ust. 3 – 4 u.p.p. odnoszące się do sposobu sprzedaży określonych składników mienia przedsiębiorstwa państwowego, które nakazują przeprowadzenie publicznego przetargu. Niezachowanie tego trybu powoduje bezwzględną nieważność czynności.

Zgodnie z drugą, rola art. 46a ogranicza się jedynie do przypadku „niewyrażenia zgody przez organ założycielski”, a nie do trybu postępowania przewidzianego dla uzyskania zgody, dlatego naruszenie trybu nie może prowadzić do uznania czynności za bezwzględnie nieważną, może mieć natomiast znaczenie dla relacji wewnętrznych pomiędzy organem przedsiębiorstwa a organem założycielskim. Taka konstrukcja, zdaniem autora, umożliwi ochronę interesów zarówno przedsiębiorstwa jak i kontrahenta.

Na końcu autor zastanawiał się nad tym, czy organ założycielski może być uznany za osobę trzecią w rozumieniu art. 63 § 1 k.c. Podkreślił, że przez osobę rozumie się w prawie cywilnym podmiot prawa cywilnego, a nie organ władzy publicznej. Sąd Najwyższy rozstrzygając tą kwestię trafnie powołał się na art. 44 § 2 k.c., zgodnie z którym uprawnienia majątkowe względem państwowych osób prawnych przysługują Skarbowi Państwa, a więc swoistej osobie prawnej, w której to postaci państwo występuje w stosunkach cywilnoprawnych.

Jego zdaniem art. 63 k.c. może mieć zastosowanie do zgody wyrażonej w postaci decyzji administracyjnej. Co prawda wyrażenie zgody stanowi oświadczenie woli w rozumieniu prawa cywilnego, jednakże – mając na względzie powiązanie władczych działań państwa z jego rolą właścicielską – należy dopuścić w tym przypadku analogię.

prawo cywilne procesowe

Sąd, dokonując wpisu hipoteki ustawowej na podstawie decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych określającej wysokość należności z tytułu składek (art. 26 ust. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.), nie bada jaki okres należności te obejmują.

(uchwała z dnia 12 kwietnia 2001 r., III CZP 7/01, H. Ciepła, T. Żyźnowski, J. Kremer, OSNC 2001, nr 11, poz. 160; BSN 2001, nr 4, s. 10; Wok. 2001, nr 5, s. 6 ze sprost. w Wok. 2001, nr 6, s. 33; R.Pr. 2001, nr 4, s. 118; R.Pr. 2001, nr 6, s. 118; Rej. 2001, nr 11, s. 170)

Glosa

Wiesława Sługiewicza, Rejent 2003, nr 1, s. 133

Autor krytycznie odniósł się do stanowiska Sądu Najwyższego. Stwierdził, że teza została sformułowana zbyt ogólnie i kategorycznie, przez co wykluczono jakąkolwiek możliwość badania okresów, za jakie przysługują należności z tytułu składek.

Glosator zwrócił uwagę, że skoro podstawę wpisu hipoteki ustawowej stanowić musiała decyzja administracyjna, to sąd wieczystoksięgowy był poinformowany za jaki okres dane składki należą się Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych. W związku z tym kwestia przedawnienia wierzytelności, choć należy do aspektów prawa administracyjnego materialnego, nie może być obojętna z punktu widzenia istnienia bądź nie niewadliwej podstawy do wpisu. Stwierdzenie istnienia wierzytelności stanowiło w ówczesnym stanie prawnym dowód braku przedawnienia oraz powstania hipoteki ustawowej z dniem wydania przez ZUS decyzji określającej wysokość należności z tytułu składek. Zadaniem wpisu do księgi wieczystej było jedynie deklaratoryjne potwierdzenie ich bytu prawnego. W związku z tym autor przyjął – odmiennie niż Sąd Najwyższy – że kognicja sądu wieczystoksięgowego musi obejmować także ten element (art. 46 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece).

Zdaniem autora, wnioskodawca, wskazując w decyzji administracyjnej okresy, za które nalicza wierzytelności z tytułu składek, powinien również zająć stanowisko co do kwestii przedawnienia oraz przerwy biegu przedawnienia. W jego ocenie, skoro instytucja przedawnienia ma znaczenie dla bytu wierzytelności na rzecz ZUS, to musi być objęta kognicją sądu wieczystoksięgowego. Wniosek powyższy jest konsekwencją tego, że nie jest dopuszczalne dokonanie wpisu hipoteki przymusowej na rzecz ZUS w wypadku zaistnienia przedawnienia wierzytelności, czyli jej wygaśnięcia, gdy wynika to z treści załączonej do wniosku o wpis decyzji. Autor podniósł, że tym samym z punktu widzenia instytucji przedawnienia teza głosowanej uchwały nie jest trafna. Jego zdaniem, zasadniczym zadaniem sądu wieczystoksięgowego było – w stanie prawnym, w którym zapadło głosowane orzeczenie – w pierwszej kolejności badanie istnienia prawa zasadniczego, mianowicie wierzytelności mającej uzyskać przymiot hipotecznej, a tym samym, czy w ogóle powstała hipoteka ustawowa.

Według glosatora, istota wypowiedzi Sądu Najwyższego powinna sprowadzać się do stwierdzenia, że instytucję hipoteki ustawowej należało stosować po wejściu w życie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych do wszystkich nieprzedawnionych należności ZUS z tytułu składek (w tym do wierzytelności powstałych przed dniem 25 listopada 1998 r. – dniem wejścia w życie przepisów tejże ustawy).

Autor na zakończenie podkreślił, że w zaprezentowanym ujęciu interpretacyjnym kognicja sądu wieczystoksięgowego nie narusza kompetencji innych organów państwa do dokonywania kontroli instancyjnej decyzji administracyjnych przez organy ustawowo do tego uprawnione.

Omawianą uchwałę omówił Z. Strus w „Przeglądzie orzecznictwa” (Pal. 2001, nr 9-10, s. 180).

E.S.

*

Dopuszczalna jest droga sądowa w sprawie, w której Zakład Ubezpieczeń Społecznych domaga się na podstawie art. 527 k.c. ochrony należności z tytułu składki na ubezpieczenie społeczne.

(postanowienie SN z dnia 16 kwietnia 2002 r., V CK 41/02, L. Walentynowicz, H. Pietrzkowski, M. Wysocka, OSP 2003, nr 2, poz. 22; IC 2002, nr 11, s. 43)

Glosa**Piotra Machnikowskiego**, OSP 2003, nr 2, poz. 22

Autor skrytykował stanowisko Sądu Najwyższego. Jego zdaniem, zostało ono oparte na nieporozumieniu, ponieważ niewłaściwie pojmuje relacje pomiędzy pojęciami stosunku cywilnoprawnego i zdarzenia prawnego. To nie rodzaj zdarzenia prawnego decyduje o tym, czy tworzy ono stosunek cywilnoprawny, ale wyróżnienie zdarzeń cywilnoprawnych opiera się na kryterium tworzenia przez nie stosunków cywilnoprawnych.

Zdaniem autora, o dopuszczalności drogi sądowej decydują twierdzenia powoda o istnieniu stosunku prawnego pomiędzy nim a pozwanym, nie zawsze jednak z treści pozwu wynikają jasno twierdzenia o jakimś stosunku prawnym. W związku z tym w takich przypadkach sąd powinien badać, jakie fakty powód wskazuje jako tworzące obowiązki pozwanego oraz oceniać, czy fakty te mogą powodować powstanie stosunku cywilnoprawnego.

Za zaskakującą uznał tezę, że brak jest przeszkód, aby wierzytelność mająca publicznoprawny charakter nie mogła być chroniona skargą pauliańską. Przypomniał, że ze skargi pauliańskiej może skorzystać jedynie wierzyciel w rozumieniu art. 353 k.c. Skoro zatem zobowiązanie jest stosunkiem cywilnoprawnym, to podmiot uprawniony do żądania od innego podmiotu jakiegoś zachowania w ramach stosunku prawnego innego niż cywilnoprawny (nie opartego na zasadzie autonomii stron) nie jest wierzycielem w rozumieniu kodeksu cywilnego i tym samym nie przysługuje mu przymiot wierzyciela w rozumieniu art. 527 k.c. W związku z tym ZUS nie może skutecznie domagać się uznania za bezskuteczną względem niego czynności prawnej zobowiązanego. Cele, którym na gruncie prawa cywilnego służy skarga pauliańska, podmiot prawa publicznego może realizować jedynie na podstawie art. 107 i nast. Ordynacji podatkowej.

Zdaniem glosatora, fakt dokonania przez dłużnika z osobą trzecią czynności krzywdzącej wierzyciela nie prowadzi do powstania żadnego nowego stosunku prawnego o charakterze cywilnoprawnym. Jedynym skutkiem tego zdarzenia jest powstanie stosunku prawnego pomiędzy wierzycielem i sądem, w ramach którego wierzyciel może domagać się wydania wyroku uznającego tą czynność za

bezskuteczną, natomiast skutkiem wyroku jest powstanie dalszych stosunków prawnych. Chodzi o stosunki prawne pomiędzy wierzycielem a organem egzekucyjnym (kompetencja do wszczęcia postępowania egzekucyjnego skierowanego do majątku osoby trzeciej) i pomiędzy organem egzekucyjnym a osobą trzecią (kompetencja organu egzekucyjnego pozwalające mu na dokonanie czynności egzekucyjnych). W literaturze określa się te stosunki prawne jako wynikające z ustawy zobowiązanie osoby trzeciej do znoszenia prowadzonej przez wierzyciela egzekucji.

W związku z tym sprawa z powództwa podmiotu nie będącego wierzycielem w rozumieniu prawa cywilnego o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną na podstawie art. 527 k.c. nie jest – zdaniem autora glosy – sprawą cywilną w rozumieniu art. 1 k.p.c.

Ł.P.

ROZBIEŻNOŚCI W ORZECZNICTWIE

Objęcie kolejnej emisji akcji – w warunkach wyłączenia dotychczasowych akcjonariuszy od poboru tych akcji – przez osobę trzecią (inwestora strategicznego), wskazaną w uchwale zarządu spółki, następuje w trybie indywidualnej umowy.

(wyrok z dnia 24 października 1996 r., III CKN 4/96, K. Kołakowski, Z. Świeboda, C. Żuławska, OSNC 1997, nr 2, poz. 23; BSN 1996, nr 12, s. 8; OSP 1997, nr 3, poz. 64; R.Pr. 1997, nr 3, s. 74; PPH 1997, nr 8, s. 29; Pr.Spółek 1998, nr 4, s. 55; PUG 1998, nr 4, s. 26)

Niedopuszczalne jest umowne podwyższenie kapitału akcyjnego i objęcie akcji nowej emisji przez wskazaną osobę z jednoczesnym wyłączeniem od poboru dotychczasowego akcjonariusza (akcjonariuszy).

(wyrok z dnia 10 maja 2002 r., IV CKN 1025/00, I. Gromska-Szuster, T. Domińczyk, M. Sychowicz, nie publikowany)

Wyrokiem z dnia 24 października 1996 r., III CKN 4/96, Sąd Najwyższy orzekł, że objęcie kolejnej emisji akcji – w warunkach wyłączenia dotychczasowych akcjonariuszy od poboru tych akcji – przez osobę trzecią (inwestora strategicznego), wskazaną w uchwale zarządu spółki, następuje w trybie indywidualnej umowy. W motywach Sąd Najwyższy podkreślił, że obejmowanie akcji może mieć miejsce zarówno przy zakładaniu spółki, jak i w czasie jej trwania, a mianowicie przez podwyższenie kapitału akcyjnego. W sytuacji gdy przy obejmowaniu akcji wykorzystywany jest tryb subskrypcji, zastosowanie znajduje obszerna regulacja kodeksu handlowego. Sąd Najwyższy zauważył, że tak szczegółowe unormowanie trybu subskrypcyjnego było konieczne nie tylko ze względu na złożoną, swoistą materię regulacji, ale także ze względu na potrzebę zapewnienia ochrony zaufania kandydatów, angażujących własne środki oraz przestrzegania równouprawnienia dotychczasowych akcjonariuszy. Wskazane względy szczególne nie występują, gdy chodzi o nabycie akcji przez określoną osobę poza trybem subskrypcyjnym i przy wyłączeniu prawa poboru dotychczasowych akcjonariuszy, wobec czego kodeks nie

unormował odrębnie procesu obejmowania akcji w takiej sytuacji. Brak takiego unormowania nie może jednak prowadzić do wniosku, że występuje w tym zakresie luka w prawie i że ma być wypełniona przez stosowanie w drodze analogii przepisów o trybie subskrypcyjnym. Taką sytuację regulują normy ogólne kodeksu cywilnego o zawieraniu umów. Objęcie akcji kolejnej emisji przez osobę trzecią wskazaną przez organ spółki, przy równoczesnym wyłączeniu dotychczasowych akcjonariuszy od poboru akcji, następuje w drodze indywidualnej umowy.

Wyrok z dnia 24 października 1996 r. skomentowali: M. Litwińska (PPH 1997, nr 8, s. 30) oraz A.W. Wiśniewski w artykule „Jeszcze o wyłączeniu akcjonariuszy od poboru akcji” (PPH 1997, nr 10, s. 23).

Odmienne zapatrywanie wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 maja 2002 r., IV CKN 1025/00, stwierdzając, że niedopuszczalne jest umowne podwyższenie kapitału akcyjnego i objęcie akcji nowej emisji przez wskazaną osobę z jednoczesnym wyłączeniem od poboru dotychczasowego akcjonariusza (akcjonariuszy). Wskazał, że kodeks handlowy nie zawiera regulacji w przedmiocie podwyższenia kapitału akcyjnego w drodze umowy między spółką emitującą nowe akcje a podmiotami nabywającymi te akcje. Nie oznaczało to wyłączenia możliwości zawarcia takiej umowy z powołaniem się na reguły kodeksowe, a jedynie, że umowa taka nie może przybrać kształtu definitywnego, albowiem podwyższenie kapitału akcyjnego spółki zostało zastrzeżone walnemu zgromadzeniu. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że jeżeli podwyższenie kapitału akcyjnego w drodze emisji nowych akcji ze wskazaniem ich nabywcy spoza grona dotychczasowych akcjonariuszy wymaga wyłączenia tzw. prawa poboru, a leży to wyłącznie w gestii zgromadzenia, to skutku takiego nie można osiągnąć w drodze kontraktu. Strony umowy władne są jedynie w ramach przysługującej im swobody kontraktowej tak się ułożyć, że przewidywane zdarzenie sprawi, że pozostaną w określonym stosunku zobowiązaniowym. W danym stanie faktycznym stosunek ten miał cechy umowy przedwstępnej, ale *stricte* umową przedwstępną nie był skoro przyrzeczenie w niej zawarte nie mogło się ziścić w drodze zawarcia umowy definitywnej, gdyż wyłącznie uprawnionym w tym zakresie było walne zgromadzenie spółki zbywającej akcje.

M.D.

ORZECZENIA NIE PUBLIKOWANE

prawo cywilne materialne

art. 24 k.c.

Nie każdy przypadek dyskomfortu psychicznego, spowodowany bezprawnym zachowaniem się innej osoby, jest wystarczającą podstawą do udzielenia ochrony dóbr osobistych. W przypadku obrazy decydować powinna analiza uwzględniająca nie tylko znaczenie użytych słów, ale również kontekst sytuacyjny oraz społeczny odbiór, oceniany według kryteriów właściwych dla ludzi rozsądnych i uczciwych.

(wyrok z dnia 23 maja 2002 r., IV CKN 1076/00, M. Bączyk, A. Górski, I. Gromska-Szuster)

*

art. 58 k.c.

Zmiana przeznaczenia kredytu dokonana przez strony umowy kredytowej nie powoduje nieważności umowy kredytowej i nie zwalnia kredytobiorcy od obowiązku jej wykonania, tj. od obowiązku zwrotu kredytu.

(wyrok z dnia 18 lipca 2002 r., IV CKN 1243/00, M. Bączyk, Z. Strus, T. Żyżnowski)

*

art. 65 k.c.

Późniejsze – po zawarciu umowy – zachowanie stron, w szczególności sposób jej wykonania, może być uwzględniony przy interpretacji umów jako ponadnormatywna wskazówka co do rozumienia przez nie złożonych oświadczeń woli.

(wyrok z dnia 13 czerwca 2002 r., V CKN 1076/00, I. Koper, H. Wrzeszcz, M. Wysocka)

*

art. 120 k.c.

Roszczenie o odsetki, kapitalizowane kwartalnie zgodnie z umową lokaty terminowej, stają się wymagalne następnego dnia po upływie każdego kwartału w okresie związania umową.

(wyrok z dnia 11 lipca 2002 r., IV CKN 1219/00, T. Bielska-Sobkowicz, Z. Kwaśniewski, Z. Strus)

*

art. 153 k.c.

Artykuł 153 k.c. nakazuje wytyczenie granicy także pod budynkiem w sytuacji, gdy taki jej kierunek wypływa z tytułu własności.

(postanowienie z dnia 26 czerwca 2002 r., III CKN 590/00, T. Bielska-Sobkowicz, J. Gudowski, M. Kocon)

*

art. 361 k.c.

Do przypisania odpowiedzialności za skutki zaniechania konieczne jest ustalenie istnienia obowiązku oznaczonego działania, możliwości jego podjęcia oraz faktu, że podjęte działanie mogłoby w normalnym toku rzeczy zapobiec powstaniu szkody.

(wyrok z dnia 13 czerwca 2002 r., V CKN 1084/00, I. Koper, H. Wrzeszcz, M. Wysocka)

*

art. 506 k.c., art. 53 Prawa bankowego z 1989 r.

Umorzenie zobowiązania głównego (kredytowego) w wyniku nowacji (art. 506 k.c.) może stanowić podstawę żądania umorzenia egzekucji wszczętej przez bank na podstawie bankowego tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko poręczycielowi, jeżeli powstałe w wyniku nowacji zobowiązanie dłużnika głównego nie zostało objęte poręczeniem (art. 53 ust. 3 Prawa bankowego z 1989 r. i art. 507 k.c.).

(wyrok z dnia 18 lipca 2002 r., IV CKN 1245/00, M. Bączyk, Z. Strus, T. Żyżnowski)

*

art. 509 k.c.

Właściwość zobowiązania jest jedną z negatywnych przesłanek skutecznego dokonania przelewu, a nie okolicznością zwalniającą dłużnika z obowiązku spełnienia świadczenia na rzecz nabywcy wierzytelności (art. 509 § 1 k.c.).

(wyrok z dnia 24 maja 2002 r., III CKN 1050/00, I. Koper, Z. Kwaśniewski, H. Wrzeszcz)

W umowie przelewu wierzytelności dla zabezpieczenia dopuszczalne jest zastrzeżenie warunku rozwiązującego, którego ziszczenie się skutkuje *ipso iure* powrotem cedowanej wierzytelności do majątku cedenta.

(postanowienie z dnia 18 października 2002 r., V CKN 111/01, Z. Kwaśniewski, L. Walentynowicz, K. Zawada)

*

art. 555 k.c., art. 535 k.c.

Do przeniesienia własności energii elektrycznej na nabywcę dochodzi z momentem przeniesienia na jego rzecz jej posiadania, chyba że umowa o dostawę energii stanowi inaczej.

(wyrok z dnia 19 września 2002 r., V CKN 1183/00, A. Górski, I. Gromska-Szuster, L. Walentynowicz)

*

art. 703-707 k.c., ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (jedn. tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 57, poz. 299 ze zm.)

Art. 17a ust. 2 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa (jedn. tekst: Dz.U. z 1995 r. Nr 57, poz. 299 ze zm.) jest przepisem szczególnym w stosunku do przepisów kodeksu cywilnego, określających kiedy wygasa umowa dzierżawy.

(wyrok z dnia 10 października 2002 r., V CKN 1243/00, A. Górski, M. Sychowicz, K. Zawada)

*

art. 827 k.c.

Ocena, czy zachodzi wypadek rażącego niedbalstwa w rozumieniu art. 827 § 1 k.c. wymaga uwzględnienia obiektywnego stanu zagrożenia oraz kwalifikowanej postaci braku zwykłej staranności w przewidywaniu skutków.

(wyrok z dnia 25 września 2002 r., I CKN 969/01, T. Bielska-Sobkowicz, I. Koper, Z. Strus)

*

art. 835 k.c.

Przyjęcie przez agencję celną samochodu podlegającego odprawie celnej wraz z kluczykami, dokumentami auta oraz wskazanie parkingu, na którym miało ono pozostawać aż do dokonania odprawy, powoduje zawarcie – obok umowy zlecenia – umowy przechowania.

(wyrok z dnia 25 września 2002 r., I CKN 979/00, T. Bielska-Sobkowicz, I. Koper, Z. Strus)

art. 862 k.c.

Odpowiedzialność wspólnika spółki cywilnej za zobowiązania spółki (art. 862 k.c.) obejmuje zobowiązania powstałe wskutek odstąpienia przez kontrahenta spółki od umowy, z żądaniem zwrotu świadczenia, niezależnie od składu osobowego spółki cywilnej w dacie zawarcia tej umowy.

(wyrok z dnia 25 lipca 2002 r., III CKN 1063/00, T. Bielska-Sobkowicz, Z. Kwaśniewski, B. Myszka)

*

art. 36 k.r.o.

W sytuacji, gdy tylko jeden z małżonków prowadzi działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej, utrzymując z niej rodzinę, drugi zaś w działalność tę nie ingeruje, pozostawiając decyzje dotyczące zarządu mieniem firmy i podejmowanych działań gospodarczych współmałżonkowi, zakres czynności zwykłego zarządu w rozumieniu art. 36 § 2 k.r.o. należy interpretować szeroko, przyjmując co do zasady, że zawieranie umów kredytowych na bieżące potrzeby firmy nie przekracza zakresu zwykłego zarządu majątkiem wspólnym.

(wyrok z dnia 19 września 2002 r., V CKN 1179/00, A. Górski, I. Gromska-Szuster, L. Walentynowicz

ubezpieczenia obowiązkowe

Za „inny żywioł” w rozumieniu § 11 ust. 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 3 kwietnia 1997 r. w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych (Dz.U. Nr 36, poz. 220 ze zm.) mogą być uznane także intensywne opady mokrego śniegu i śniegu z deszczem połączone z silnym wiatrem, jeżeli były to zjawiska gwałtowne, o niezwykłym natężeniu, powodujące różnego rodzaju szkody w budynkach, drzewostanie lub innych obiektach i urządzeniach.

(wyrok z dnia 5 lipca 2002 r., III CKN 1013/00, M. Bączyk, G. Bieniek, I. Gromska-Szuster)

*

ustawa z dnia 14 lipca 1961 r. o gospodarce terenami w miastach i osiedlach (jedn. tekst: Dz.U. z 1969 r., Nr 22, poz.159)

Utrata własności nieruchomości na podstawie art. 38 ust. 3 ustawy z dnia 14 lipca 1961 r. o gospodarce terenami w miastach i osiedlach (jedn. tekst: Dz.U. z 1969 r., Nr 22, poz. 159) dotyczy tych osób, które po stwierdzeniu narodowości polskiej i nabyciu obywatelstwa polskiego zachowały nieruchomości należące do nich przez dniem 1 stycznia 1945 r.

(postanowienie z dnia 20 czerwca 2002 r., I CKN 782/00, J. Górowski, Z. Kwaśniewski, H. Wrzeszcz)

*

ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (Dz.U. Nr 19, poz. 147 ze zm.)

Rękojmia wiary publicznej ksiąg wieczystych (art. 5 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, Dz.U. Nr 19, poz. 147 ze zm.) nie chroni spółki, której na podstawie art. 39 ust 1 ustawy z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. Nr 51, poz. 298 ze zm.) oddano na czas oznaczony do odpłatnego korzystania przedsiębiorstwo lub zorganizowaną część mienia tego przedsiębiorstwa.

(wyrok z dnia 27 czerwca 2002 r., IV CKN 1183/00, M. Bączyk, I. Koper, M. Sychowicz)

W sytuacji, gdy w chwili dokonywania czynności prawnej zbywca prawa własności ujawniony był w księdze wieczystej, a następnie prawo jego zostało wykreślone, wpis prawa nabywcy, może nastąpić wyłącznie w drodze powództwa o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym.

(postanowienie z dnia 24 lipca 2002 r., I CKN 895/00, S. Dąbrowski, J. Frąckowiak, M. Wysocka)

*

ustawa z 31 stycznia 1985 r. o znakach towarowych (Dz.U. Nr 5, poz. 17 ze zm.)

Niebezpieczeństwo wprowadzenia nabywców w błąd, o którym mowa w art. 19 ustawy z 31 stycznia 1985 r. o znakach towarowych (Dz.U. Nr 5, poz. 17 ze zm.), należy oceniać przy uwzględnieniu całokształtu oznaczeń, którymi przedsiębiorcy posługują się w obrocie.

(wyrok z dnia 4 września 2002 r., I CKN 963/00, B. Czech, I. Gromska-Szuster, E. Skowrońska-Bocian)

*

ustawa z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 30, poz. 127 ze zm.)

Nieruchomościami „przejętymi” na rzecz Skarbu Państwa, w rozumieniu art. 23 ust. 4 ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczeniu nieruchomości (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r., Nr 40, poz. 127 ze zm.), są także nieruchomości nabyte przez Skarb Państwa w drodze czynności cywilnoprawnych na cele uzasadniające wywłaszczenie w sytuacji, gdyby możliwość wywłaszczenia stanowiła realną alternatywę takiej czynności.

(wyrok z dnia 23 maja 2002 r., IV CKN 1086/00, M. Bączyk, A. Górski, I. Gromska-Szuster)

*

ustawa z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, Dz.U. Nr 47, poz. 211)

1. Wyczerpujące i wyraźne oznaczenie producenta na opakowaniu towaru oraz trwałe umieszczenie znaku towarowego bezpośrednio na produkcie wprowadzanym do obrotu, wyłącza możliwość wprowadzenia w błąd zarówno co do tożsamości producenta, jak i produktu (art. 13 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, Dz.U. Nr 47, poz. 211).

2. Naśladownictwo może być kwalifikowane jako delikt nieuczciwej konkurencji, na podstawie dobrych obyczajów, jednakże po wykazaniu istotnych – z punktu widzenia prawa konkurencji – okoliczności przesądzających naganność postępowania w stopniu uzasadniającym zastosowanie klauzuli dobrych obyczajów.

(wyrok z dnia 11 lipca 2002 r., I CKN 1319/00, T. Wiśniewski, K. Zawada, T. Żyznowski)

*

Art. 10 ustawy z 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. Nr 47, poz. 211 ze zm.) ma zastosowanie przy ochronie zarówno zarejestrowanych, jak i niezarejestrowanych oznaczeń towarów i usług.

(wyrok z dnia 4 września 2002 r., I CKN 963/00, B. Czech, I. Gromska-Szuster, E. Skowrońska-Bocian)

*

art. 9 Prawa autorskiego

Współtwórczość w rozumieniu art. 9 ust. 1 w związku z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. Nr 24, poz. 83 ze zm.) nie zachodzi, gdy współpraca przy wykonywaniu dzieła polega jedynie na czynnościach technicznych obsługi sprzętu fotograficznego ściśle według wskazówek twórcy obiektu fotografowanego.

(wyrok z dnia 5 lipca 2002 r., III CKN 1096/00, M. Bączyk, G. Bieniek, I. Gromska-Szuster)

*

ustawa z dnia 2 lipca 1994 r. o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. Nr 105, poz. 509 ze zm.), ustawa z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 86, poz. 433 ze zm.)

Wynajęty pracownikowi cywilnemu instytucji wojskowej lokal mieszkalny, w zakresie warunków umowy najmu i prawa do lokalu po śmierci tego pracownika, podlegał – na mocy art. 85 ustawy z dnia 22 czerwca 1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. nr 86, poz. 433 ze zm.) – przepisom art. 8 ustawy z dnia 2 lipca 1994 r. o najmie lokali mieszkalnych i dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. Nr 105, poz. 509 ze zm.). W sytuacji, gdy śmierć najemcy nastąpiła przed wejściem w życie ustawy nowelizacyjnej z dnia 21 lipca 1997 r. (Dz.U. Nr 111, poz. 237), prawo najmu podlegało dziedziczeniu.

(wyrok z dnia 6 czerwca 2002 r., I CKN 696/00, M. Bączyk, A. Górski, I. Gromska-Szuster)

*

ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. Nr 115, poz. 741 ze zm.)

Przepis art. 95 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. Nr 115, poz. 741 ze zm.) ma zastosowanie do sądowego zniesienia współwłasności nieruchomości w sytuacji, gdy nie istnieje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, choć powinien być sporządzony, albo gdy dokonanie podziału nieruchomości jest konieczne nawet wbrew ustaleniom takiego planu.

(postanowienie z dnia 6 czerwca 2002 r., I CKN 249/00, M. Bączyk, A. Górski, I. Gromska-Szuster)

prawo cywilne procesowe

art. 189 k.p.c.

Poręczyciel ma interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytowej objętej poręczeniem (art. 189 k.p.c.).

(wyrok z dnia 18 lipca 2002 r., IV CKN 1243/00, M. Bączyk, Z. Strus, T. Żyżnowski)

*

art. 316 k.p.c.

Przez stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy – w rozumieniu art. 316 § 1 k.p.c. – należy rozumieć stan faktyczny, ustalony przez sąd na podstawie dowodów, przeprowadzonych zgodnie z regułami postępowania dowodowego przewidzianymi w art. 227 i nast. k.p.c., oraz obowiązujący stan prawny.

(postanowienie z dnia 26 czerwca 2002 r., III CKN 537/00, T. Bielska-Sobkowicz, J. Gudowski, M. Kocon)

*

art. 393 k.p.c.

Postulat zmiany obowiązującego prawa, zgłoszony w kasacji pod adresem ustawodawcy, nie stanowi istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 393 § 1 pkt 1 k.p.c.

(postanowienie z dnia 15 lipca 2002 r., V CK 266/02, L. Walentynowicz)

*

art. 523 k.p.c.

**Postanowienia o wykreśleniu spółdzielni z rejestru na skutek likwidacji
nie jest postanowieniem oddalającym wniosek w rozumieniu art. 523 k.p.c.**

*(postanowienie z dnia 17 maja 2002 r., I CKN 204/00, B. Czech, J. Górski,
M. Sychowicz)*

ORZECZENIA, KTÓRE ZOSTANĄ OPUBLIKOWANE W OSNC 2003, NR 4

Przepis art. 691 k.c. w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz.U. Nr 71, poz. 733) nie ma zastosowania dla oceny przesłanek wstąpienia w stosunek najmu po najemcy zmarłym przed wejściem w życie tej ustawy.

(uchwała z dnia 5 lipca 2002 r., III CZP 36/02, I. Gromska-Szuster, M. Bączyk, G. Bieniek, OSNC 2003, nr 4, poz. 45)

*

Odsetki od należności Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, określonych w art. 204 § 1 pkt 2a rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.), biegnące w stosunku do masy upadłości po dacie ogłoszenia upadłości (art. 33 § 2 Prawa upadłościowego), ulegają zaspokojeniu w kategorii wierzytelności wymienionych w art. 204 § 1 pkt 7 tego Prawa.

(uchwała z dnia 5 lipca 2002 r., III CZP 43/02, I. Gromska-Szuster, M. Bączyk, G. Bieniek, OSNC 2003, nr 4, poz. 46)

*

Przepis art. 45 ust. 7 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.) zobowiązuje sąd do przekazania komornikowi części opłaty stosunkowej, o której mowa w art. 45 ust. 5 tej ustawy, łącznie z poleceniem egzekucyjnym.

(uchwała z dnia 25 lipca 2002 r., III CZP 45/02, B. Myszka, T. Bielska-Sobkowicz, Z. Kwaśniewski, OSNC 2003, nr 4, poz. 75)

*

Niemożliwość dochodzenia roszczenia przewidzianego w art. 4 ust 1 ustawy z dnia 3 lipca 1947 r. o popieraniu budownictwa (Dz.U. Nr 52, poz. 270 ze zm.) może być – w okolicznościach konkretnej sprawy – uznana za przyczynę powodującą zawieszenie biegu terminu przedawnienia.

(wyrok z dnia 13 grudnia 2001 r., IV CKN 195/01, T. Domińczyk, M Bączyk, S. Dąbrowski, OSNC 2003, nr 4, poz. 48)

*

W razie braku pokrycia na rachunku wystawcy czeku, beneficjent gwarancji czekowej, udzielonej przez bank będący trasatem, ma bezpośrednie roszczenie do tego banku.

(wyrok z dnia 22 stycznia 2002 r., V CKN 637/00, B. Czech, M. Grzelka, M. Sychowicz, OSNC 2003, nr 4, poz. 49)

*

W świetle art. 46 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 19 października 1972 r. o wynalazczości (jedn. tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 26, poz. 117 ze zm.) licencja wyłączna nie jest prawem bezwzględny. Uprawniony z takiej licencji wpisanej do rejestru patentowego może żądać – w razie udzielenia przez licencjodawcę wyłącznego dalszych licencji – uznania tych licencji wobec niego za bezskuteczne (art. 59 k.c.).

(wyrok z dnia 12 marca 2002 r., IV CKN 509/00, G. Bieniek, M. Sychowicz, A. Owczarek, OSNC 2003, nr 4, poz. 50)

*

W sprawie o wydanie właścicielowi rzeczy właściwe jest prawo wskazane w art. 24 ustawy z dnia 12 listopada 1965 r. – Prawo prywatne międzynarodowe (Dz.U. Nr 46, poz. 290 ze zm.).

(wyrok z dnia 22 marca 2002 r., I CKN 1137/99, M. Sychowicz, M. Kocon, K. Zawada, OSNC 2003, nr 4, poz.51)

*

W sprawie o zapłatę części ceny lub wynagrodzenia odpowiadającej podatkowi od towarów i usług sąd samodzielnie ustala wysokość tego podatku, uwzględniając całokształt okoliczności sprawy.

(wyrok z 22 marca 2002 r., I CKN 1344/99, M. Sychowicz, I. Koper, K. Zawada, OSNC 2003, nr 4, poz.52)

*

Przewidziany w art. 47 ust. 2 ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz.U. Nr 54, poz. 348 ze zm.) trzydziestodniowy termin do zatwierdzenia bądź odmowy zatwierdzenia przez Prezesa Urzędu Regulacji i Energetyki taryfy na dostawę ciepła jest terminem instrukcyjnym.

(wyrok z dnia 12 kwietnia 2002 r., I CKN 1465/99, E. Skowrońska-Bocian, A. Górski, H. Wrzeszcz, OSNC 2003, nr 4, poz.53)

*

Protokół walnego zgromadzenia spółki akcyjnej nie jest wyłącznym dowodem tego, że akcjonariusz głosował przeciwko uchwale i żądał zaprotokołowania sprzeciwu.

(wyrok z dnia 16 kwietnia 2002 r., V CKN 997/00, L. Walentynowicz, H. Pietrkowski, M. Wysocka, OSNC 2003, nr 4, poz.54)

*

Nabycie weksla *in blanco* zaopatrzonego w indos, ale nie wypełnionego, nie stwarza indosatariuszowi ułatwień w dochodzeniu praw z weksla i ochrony przewidzianych w art. 16 i 17 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282).

(wyrok z dnia 16 kwietnia 2002 r., V CKN 1107/00, L. Walentynowicz, H. Pietrzkowski, M. Wysocka, OSNC 2003, nr 4, poz.55)

*

Określenie „odpowiedniej” sumy zadośćuczynienia przyznawanego na podstawie art. 448 k.c. wymaga rozważenia wszystkich okoliczności sprawy, w szczególności rodzaju naruszonego dobra i rozmiaru doznanej krzywdy, intensywności naruszenia oraz stopnia winy sprawcy, a także sytuacji majątkowej zobowiązanego.

(wyrok z dnia 16 kwietnia 2002 r., V CKN 997/00, L. Walentynowicz, H. Pietrzkowski, M. Wysocka, OSNC 2003, nr 4, poz.54)

*

Przepisy art. 50 § 1 i art. 51 § 3 rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 118, poz. 512 ze zm.) nie ograniczają możliwości wypowiedzenia najmu nieruchomości na zasadach określonych w umowie najmu lub wynikających z przepisów kodeksu cywilnego.

(wyrok z dnia 18 kwietnia 2002 r., II CKN 1201/00, H. Ciepła, M. Bączyk, K. Zawada, OSNC 2003, nr 4, poz. 57)

*

1. Udzielenie adwokatowi pełnomocnictwa procesowego, zawierającego umocowanie do wszystkich łączących się za sprawą czynności procesowych, oznacza, że umowa leżąca u podstaw tego pełnomocnictwa objęła wszystkie łączące się ze sprawą czynności procesowe.

2. Niewytoczenie przez klienta oddzielnego procesu o odsetki może być normalnym następstwem zaniechania przez adwokata zgłoszenia żądania zasądzenia odsetek w procesie o należność główną.

*(wyrok z dnia 18 kwietnia 2002 r., II CKN 1216/00, H Ciepła, M. Bączyk,
K. Zawada, OSNC 2003, nr 4, poz. 58)*

*

**Art. 169 § 1 k.c. nie ma zastosowania, gdy nieuprawniony zbywca
przeniósł na nabywcę posiadanie rzeczy w sposób określony w art. 349 lub
350 k.c.**

*(wyrok z dnia 18 kwietnia 2002 r., II CKN 1226/00, H Ciepła, M. Bączyk,
K. Zawada, OSNC 2003, nr 4, poz. 59)*

WSPOMNIENIA I REFLEKSJE

STANISŁAW RUDNICKI

Pochwała Izby Cywilnej

1. Jeżeli można mówić (a sądzę, że można) o chlubnych kartach historii Sądu Najwyższego, to zostały one z całą pewnością zapisane przez Izbę Cywilną. Przekonanie takie musi wyrobić sobie każdy bezstronny obserwator na podstawie li tylko znajomości dorobku orzecznictwa Sądu Najwyższego w każdym z trzech okresów historycznych jego działalności. Pierwszy okres przypada na lata przedwojenne i zamyka się datą wybuchu wojny w dniu 1 września 1939 roku, drugi rozpoczął się z chwilą zakończenia okupacji niemieckiej i trwał do dnia powołania nowego składu Sądu Najwyższego z dniem 1 lipca 1990 roku, rozpoczynającym trzeci okres jego działalności.

Działalność judykacyjna Sądu Najwyższego w pierwszym okresie opierała się do dnia 1 stycznia 1933 roku na dziewiętnastowiecznych ustawach procesowych państw zaborczych, a w zakresie prawa materialnego na przepisach czterech ustawodawstw dzielnicowych, obowiązujących na obszarze Państwa Polskiego, oraz na przepisach prawa prywatnego międzydzielnicowego, regulujących terytorialny zakres ich obowiązywania i stosowania. Dlatego łatwo sobie wyobrazić ogrom problemów prawnych związanych z rozpoznaniem niemal każdej sprawy cywilnej, wymagających od sędziego olbrzymiej wiedzy prawniczej. Trudnościom tym tylko częściowo mogło zaradzić utworzenie kilku stałych zamiejscowych ośrodków Sądu Najwyższego. Poważniejsza poprawa nastąpiła dopiero z wprowadzeniem z dniem 1 stycznia 1933 roku pierwszych wielkich kodyfikacji prawa polskiego w zakresie procesowym i prawnomaterialnym. Trzeba też zauważyć, że na ogólną liczbę sędziów Sądu Najwyższego stan osobowy Izby Cywilnej stanowił mniej więcej połowę i liczył w roku 1939 – 36 sędziów; ogółem w roku 1937 było 74 sędziów Sądu Najwyższego. Ogólny wpływ w obu Izbach (Cywilnej i Karnej) w roku 1937 wynosił 10 200 spraw cywilnych i karnych.

Nie sposób zanalizować tu szczegółowo przedwojennego orzecznictwa Sądu Najwyższego, ale można ogólnie stwierdzić, że charakteryzowało się bardzo wysokim poziomem merytorycznym, na co wskazuje lektura wybranych orzeczeń, które do dzisiaj nie straciły aktualności, jak na przykład dotyczące najważniejszych problemów prawa wekslowego lub czekowego.

Funkcjonowanie Sądu Najwyższego w drugim, powojennym okresie przypadło na Czas Wielkiej Próby w okresie zniewolenia umysłów i utraty suwerenności Kraju. Orzekanie nie było łatwe i wymagało zarówno dużej wiedzy fachowej, jak i umiejętnego przeciwstawiania obowiązującym ideologicznym stereotypom racji „prawa prawego”. Zwłaszcza przy rozpoznawaniu rewizji w sprawach działowych gospodarstw i nieruchomości rolnych powstawały wątpliwości natury prawnej, związane ze skomplikowanymi przepisami o normach obszarowych i natury praktycznej, życiowej i słusznościowej. Trudno było także należycie wyważyć argumenty przemawiające za sprawiedliwym rozwiązaniem spraw o ochronę nieformalnych posiadaczy nieruchomości. Niełatwe było wreszcie rozstrzygnięcie bolesnych spraw o zadośćuczynienie za szkody na osobie w okresie, w którym obowiązywała zasada, że „łez nie ociera się banknotem”.

Dla stępienia nadmiernej surowości „socjalistycznego prawa” odwoływano się w szerokim zakresie do zasad współżycia społecznego, co z dzisiejszego punktu widzenia budzić musi czasami zdziwienie i zastrzeżenia. Żonglowano tymi zasadami, to prawda, ale też częstokroć z dobrym skutkiem udawało się rozstrzygnąć niejedną sprawę w sposób zgodny z poczuciem sprawiedliwości. Do obniżenia poziomu orzecznictwa doszło dopiero w okresie stanu wojennego i w połowie lat osiemdziesiątych wskutek przejścia na emeryturę najstarszych i najbardziej zasłużonych sędziów.

W pierwszych latach trzeciego okresu działalności Sądu Najwyższego podjęto w Izbie Cywilnej próbę oceny wydanych przez nią w okresie powojennym uchwał w składach rozszerzonych, wpisanych do księgi zasad prawnych, pod kątem widzenia ich aktualności w świetle zmienionych zasad ustrojowych i nowej aksjologii. Badania w tym zakresie powierzono wybranemu zespołowi sędziów z Izby Cywilnej, a następnie wyniki tych badań poddano wyczerpującemu omówieniu i dyskusji na poświęconych tej sprawie naradach. W rezultacie wnikliwej analizy zakwestionowano aktualność niektórych uchwał i wyrażonych w nich ocen i poglądów, ale były to stosunkowo

nieliczne wypadki, wśród których nie było rażących przykładów rozstrzygnięć motywowanych li tylko względami politycznych, „jedynie słusznych” ocen. Nie było też nigdy żadnych „sekcji tajnych” w Izbie Cywilnej.

Jeżeli chodzi o merytoryczny poziom orzecznictwa Sądu Najwyższego w Izbie Cywilnej w tym okresie, to nie ulega dla nikogo najmniejszych wątpliwości, że był on bardzo wysoki i stanowi niewątpliwie trwały dorobek Izby. Miarą prawdziwości tego stwierdzenia jest utrzymana ciągłość orzecznictwa. Dawniejsze orzeczenia stanowią w dalszym ciągu niejednokrotnie punkt wyjścia dla nowych rozstrzygnięć i postępu na drodze rozwoju prawa, są powszechnie powoływane i nadal miarodajne dla kształtowania orzecznictwa sądów powszechnych.

Trzeci okres funkcjonowania Izby Cywilnej rozpoczął się od wymiany kadrowej znacznej liczby sędziów ostatniej kadencji Sądu Najwyższego, na których miejsce powołanych zostało ośmiu, a wkrótce dodatkowo jeszcze pięciu nowych sędziów. Okres ten charakteryzuje się ogromną ilością zmian legislacyjnych niemal w każdej dziedzinie prawa, przy czym zmiany te mają charakter fundamentalny, stanowią bowiem przebudowę całego systemu prawnego. Stwarza to poważne problemy dla orzecznictwa sądowego, zwiększa niepomiaralnie trudności w wykładni i stosowaniu prawa, wymaga niejednokrotnie nowego spojrzenia na funkcjonowanie zastętych struktur i instytucji. Nowa konstytucja, wpływ dyrektyw unijnych na prawo krajowe i wynikające z tego implikacje sięgają głęboko w dziedzinę sądowej wykładni prawa, stawiając przed nią nowe wymagania i nowe oczekiwania. Do tego dochodzi lawinowy wzrost wpływów spraw sądowych datujący się od 1989 roku i narastające zaległości w sądach powszechnych.

Obserwacja praktyki i lektura orzeczeń Sądu Najwyższego w konfrontacji z poglądami wypowiedzianymi o nich w piśmiennictwie prawniczym pozwala na progu 2003 roku ze spokojem przyglądać się rosnącemu dorobkowi Izby Cywilnej.

2. Jest niewątpliwie interesującą sprawą pokusić się o odpowiedź na pytanie, co decyduje o utrzymującym się na wysokim poziomie autorytecie Izby Cywilnej. Otóż składa się na to cały szereg czynników. Z góry trzeba się zastrzec, że nie mają tu istotnego znaczenia ani warunki pracy ani uposażenia sędziów. W latach, w których czterech źle uposażonych sędziów dzieliło wspólnie jeden gabinet i z których każdy otrzymywał do własnego użytku jedną rolkę papieru toaletowego na miesiąc i jeden ręcznik (a czasem i mydełko) na rok, bez obowiązku rozliczenia się, a przed świętami

Bożego Narodzenia lub Wielkanocy mógł „zapisać się” na listę w radzie zakładowej w celu zakupu „rozdzielanych” w sądzie śledzi, ryb lub miodu – zapadały znakomite, świetnie uzasadnione orzeczenia.

Znajomość ówczesnych realiów ułatwia mi odpowiedź na postawione pytanie. Oto przede wszystkim złożyły się na to indywidualne właściwości i cechy charakteru sędziów – członków Izby. Za wcześnie jest, aby stawiać – do czego nie czuję się zresztą uprawniony – stopnie, rozdzielać cenzurki i oceniać poszczególnych Kolegów, z którymi począwszy od 1963 roku miałem z racji orzekania w Izbie, najpierw na podstawie delegacji, a potem powołania („wyboru”), bliskie kontakty, początkowo ściśle zawodowe, a wkrótce koleżeńskie i z wieloma z nich przyjacielskie. Wystarczy tylko stwierdzić, że ton całej Izbie nadawało kilkunastu sędziów o powszechnie znanych i szanowanych nazwiskach, ogromnej wiedzy i niezaprzeczalnym autorytecie. Oczywiście, nie wszyscy mogli się z nimi równać, ale też wszyscy, z mniejszym lub większym powodzeniem, starali się im dorównać. Wszyscy też identyfikowali się z wykonywanym zawodem i zajmowanym stanowiskiem i dbali o najwyższy poziom orzecznictwa. W takim środowisku zawodowym wytworzyła się odpowiednia atmosfera, bez której budowanie autorytetu Izby nie byłoby możliwe. Atmosferę tę, całkowicie pozbawioną jakichkolwiek wzajemnych animozji, tworzyli sędziowie we wzajemnym dla siebie szacunku, dyskusjach zawodowych i swobodnej wymianie poglądów. Nikogo nie zrażała nigdy taktowna i zawsze wyważona w słowach krytyka wypowiedzianych poglądów prawnych ani szeroko stosowana praktyka krytycznego uzgadniania uzasadnień orzeczeń. Co więcej, pomimo wielu obaw atmosfera ta utrzymała się nadal po zmianach kadrowych w 1990 r., kiedy w skład Izby weszli nowi sędziowie, z których nie wszyscy zetknęli się na podstawie delegacji z orzekaniem w Sądzie Najwyższym. Już w krótkim czasie okazało się, że nastąpiła pełna integracja nowych i dawnych sędziów i że poziom orzecznictwa, którego dobrym sprawdzianem są głosy krytyczne w piśmiennictwie, szybko wyrównał się i nie uległ niekorzystnej zmianie.

Jak dawniej, tak i po zmianach stosowano w Izbie niepisaną, ale na ogół przestrzeganą regułę „ostrożnego orzekania” w imię pewności prawa i nie wprowadzania zamieszania w mniej, czy więcej ustabilizowane stosunki prawne, jeżeli jakieś wyższe racje nie przemawiały za przeciwstawieniem się dotychczasowej nieprawidłowej praktyce albo jeżeli wymagały tego nowe przepisy.

3. Obecny skład osobowy sędziów w Izbie Cywilnej jest wynikiem wielu zmian w następstwie przejścia stosunkowo dużej liczby dotychczasowych sędziów w stan spoczynku. Ubytek ten wyrówna się dopiero z czasem, jednakże ważne jest to, że nie spowodował on obniżenia dotychczasowego poziomu orzecznictwa, a liczba zaległych spraw z miesiąca na miesiąc ulega zmniejszeniu. Jak każda normalna zmiana pokoleniowa, tak i ta wymaga okrzepnięcia, a z nim dopiero Izba uzyska własne wyraziste oblicze. Jednakże z pobieżnej chociażby lektury bieżących orzeczeń widać już, że powoli wyłaniają się w Izbie nowe autorytety i podnosi się poziom orzecznictwa, na razie jeszcze czasami nierówny, zdarzają się też „wypadki przy pracy”, ale ogólny kierunek jest wyraźnie wzrostowy. Cieszy to starego sędziego.

SPROSTOWANIE

Do publikowanego w poprzednim numerze tekstu Czesław Żuławskej pt. „Na styku dwu światów” („Izba Cywilna” 2003, nr 2, str. 49) wkradły się dwie omyłki, które wymagają sprostowania, gdyż zniekształcają wypowiedź Autorki.

Na stronie 50, na początku drugiego akapitu, chochlik izbowy zmienił literę „f” na literę „w”, przez co oparty na konstrukcji kontaminacji finezyjny kalambur „polska refolucja” zamienił się w pozbawioną wdzięku „polską rewolucję”, natomiast na str. 52 – pod koniec drugiego akapitu – zginęło jedno z dwu „nie”, w związku z czym stanowcza przestroga „nie mogą nie myśleć” stała się, nie mającym kontekstowego sensu, łagodnym przyzwoleniem „mogą nie myśleć”.

Zdania, w których doszło do przekłamań, powinny brzmieć:

str. 50

W publicystyce wczesnych lat 90-tych użyto nie istniejącego w języku terminu „polska refolucja” na określenie procesów, które stanowiły połączenie „reformy” (co do metod) z „rewolucją” (co do charakteru i istoty zmian).

str. 52

Co więcej, obecnie sędziowie – obarczeni ciężarem nieustannego uaktualniania i poszerzania swojej wiedzy – nie mogą nie myśleć również o konsekwencjach

ewentualnych nieprawidłowości swoich działań, czyli o poważnej odpowiedzialności odszkodowawczej, jaka grozi państwu wobec tych, którzy doznali przez to szkody.

Autorkę i Czytelników bardzo serdecznie przepraszamy.

J.G.

INFORMACJE

w lutym....

W dniach od 5 do 7 lutego Prezes Sądu Najwyższego prof. dr hab. Tadeusz Ereciński przebywał w Strasburgu, gdzie – jako reprezentant Polski – brał udział w posiedzeniu nowopowołanej Europejskiej Komisji ds. Sprawności Wymiaru Sprawiedliwości (*The European Commission for the Efficiency of Justice “CEPEJ”*). Posiedzenie poświęcone było głównie sprawom proceduralnym i organizacyjnym. Przyjęto projekt reguł postępowania, które po zaakceptowaniu przez Komitet Ministrów Rady Europy będą obowiązywały Komisję.

Na okres najbliższych trzech lat wybrano przewodniczącego Komisji, wiceprzewodniczącego oraz dwóch członków Biura Komisji. Przewodniczącym został przedstawiciel Niemiec Eberhard Desch.

Zdecydowano o powołaniu dwóch grup roboczych z udziałem wybranych ekspertów z państw członków Rady Europy – ds. określenia instrumentów, pozwalających ocenić sprawność wymiaru sprawiedliwości w poszczególnych państwach, oraz ds. przewlekłości postępowania sądowego.

Postęp prac Komisji oraz jej dokonania można śledzić na stronie internetowej www.coe.int/cepej.

*

W dniu 21 lutego gościem sędziów Izby Cywilnej był prof. dr hab. Stanisław Biernat, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego, który wygłosił bardzo interesujący wykład na temat „Zapytania do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości oraz orzeczenia wstępne”. Wykład wywołał duże zainteresowanie oraz bardzo żywą i ciekawą dyskusję, w której wzięli udział sędziowie Sądu Najwyższego Józef Frąckowiak, Stanisław Dąbrowski, Teresa Bielska-Sobkowicz, Lech Walentynowicz oraz Tadeusz Żyznowski, a także st. specjalista w Sądzie Najwyższym Karol Weitz.

W części roboczej omówiono sprawy bieżące Izby, w tym przygotowania do narady wyjazdowej, planowanej wraz z Izłą Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych na maj. Ponadto sędzia Sądu Najwyższego Stanisław Dąbrowski, członek Krajowej Rady Sądownictwa, zabrał głos na temat uchwalonego przez Radę Zbioru zasad etyki zawodowej sędziów.

Dane statystyczne – styczeń 2003 r.

Lp.	Rodzaj spraw	Ruch spraw									
		Pozostało z okresu ubiegłego	Wpłynęło	Załatwiono							Pozostało do rozpoznania
				Razem	Sposób załatwienia						
					Podjęto uchwałę	Oddalono	Zmieniono	Uchylono w całości bądź częściowo	Odmówiono przyjęcia do rozpoznania	Inny sposób	
1.	CK	1691	277	264	-	44	6	32	116	66	1704
2.	CZP, w tym:	25	10	9	4	-	-	-	-	5	26
	art. 390 k.p.c.	21	10	8	3	-	-	-	-	5	23
	skład 7-miu	4	-	1	1	-	-	-	-	-	3
	pełny skład	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	CZ	84	62	76	-	57	3	6	-	10	70
4.	CO, w tym	10	15	8	-	3	-	-	-	5	17
	art. 401 k.p.c.	1	8	1	-	-	-	-	-	1	8
	art. 45, 48 k.p.c.	9	7	7	-	3	-	-	-	4	9
5.	CA	-	1	1	-	-	-	-	-	1	-
6.	CN	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
7.	RAZEM	1810	365	358	4	104	9	38	116	87	1817